

**ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE
MASARYKŮV ÚSTAV VYŠŠÍCH STUDIÍ**

Katedra inženýrské pedagogiky

**Volnočasové aktivity současné šestnáctileté
mládeže**

Leisure activities currently sixteen and youth

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor:	Jaroslav Dudek
Studijní program:	Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.

Praha 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jsem pouze podklady (literaturu, projekty, SW atd.) uvedené v přiloženém seznamu.

Nemám závažný důvod proti zpřístupnění této závěrečné práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Praze dne

podpis:

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce doc. PhDr. Jiřímu Semrádovi, CSc. za odborné vedení, cenné rady a čas, který mi poskytl.

Dále děkuji svým dcerám za kritické názory a věcné diskuze.

ANOTACE (ABSTRAKT)

Tato bakalářská práce je zaměřená na současnou šestnáctiletou mládež, její využívání volného času a volnočasové aktivity.

Tématika volného času a volnočasových aktivit se stala atraktivní ve 20. století a přetrvává do současné doby. Podoby prožívání volného času jsou různé a korespondují s životním stylem a pracovním nasazením. Volnočasové aktivity tak mohou vhodným způsobem přispět k duševnímu rozvoji, uspokojení a zdraví.

Bakalářská práce je teoreticko-empirického charakteru. První část se věnuje teoretickým poznatkům, druhá praktickému výzkumu mezi studenty dvou typů středních škol. Empirické šetření kvantitativního designu bylo realizované explorativní metodou, technikou dotazníku a doplněno metodou pozorování.

Klíčová slova: volnočasové aktivity, masmédiá, výchova, vzdělání, názory, postoje.

ANNOTATION (ABSTRACT)

This bachelor project deals with how present-day 16-year-old young people use their free time, and the free-time activities that they are involved in.

The topic of free time and free-time activities became attractive in the 20th century, and continues to be of interest. Ways of using free time correspond with lifestyle and with work commitments. Free-time activities can also contribute in a suitable way to spiritual development, satisfaction and health.

This bachelor project is of a theoretical – empirical character. The first part deals with theoretical considerations, and the second part consists of a practical study comparing students from two types of middle schools. An empirical investigation of quantitative design was carried out using an explorative methodology and a questionnaire, supplemented by an observation method.

Keywords: free-time activities, mass media, upbringing, education, views, attitudes.

Obsah:

Úvod.....	6
1. Sociálně-ekonomické proměny v České republice na přelomu dvacátého a dvacátého prvního století a fenomén volného času	7
1.1. Jedinec v postmoderním konceptu	9
1.2. Jedinec a konzumní společnost	14
1.3. Vzdělávání a jeho význam v dnešní době	16
1.4. Fenomén volného času	22
2. Volný čas jako součást profilu současné šestnáctileté mládeže	26
2.1. Povaha volného času	28
3. Projekt a prezentace empirického šetření	36
3.1. Teoretická východiska empirického šetření	36
3.2. Cíle a úkoly empirického šetření.....	37
3.3. Reálné hypotézy	37
3.4. Analýza výzkumného nástroje	38
3.5. Analýza vzorku respondentů.....	40
3.6. Organizace empirického šetření	40
3.7. Prezentace a vyhodnocení empirického šetření	41
3.8. Interpretace empirického šetření a vyhodnocení hypotéz.....	63
Závěr	65
Soupis užití literatury	67
Přílohy.....	1
1. Volnočasové aktivity - dotazník.....	1

Úvod

K volbě tématu bakalářské práce mě přivedly názory mých dcer a jejich vrstevníků na různé pojetí využívání volného času k obohacení jejich společenského života. Dle mého názoru velmi podléhají vzorům, módním trendům a doporučením masmédií, takže svůj život žijí příliš virtuálně, konzumně a životní poznatky pouze pasivně přijímají. Tento způsob chování má v dospělém věku následky v podobě různých životních krizí, kterým nedokáží nebo nechtějí čelit. Je na celé společnosti, přimět současnou mládež ke změně jejího chování, ať už to je výchovou nebo vlastním bezprostředním příkladem, a tím přispět k její větší odolnosti vůči světu a jeho současným nástrahám.

Tato práce se zaměřuje na prožívání volného času a konkrétní volnočasové aktivity současné šestnáctileté mládeže na dvou různých typech středních škol. Zjišťuje, zda tato volnočasová aktivita hrála roli při jejich volbě středoškolského vzdělávání, dále ověřuje, zda v těchto aktivitách pokračují, jaké aktivity provozují v současné době a kolik času jim přibližně věnují. Srovnává aktivity studentů gymnázia a učiliště. V další části zkoumá, zda mají své vzory, které je ovlivňují nebo udávají směr.

První část bakalářské práce je zpracována v teoretické rovině se zaměřením na sociálně-ekonomické proměny v České republice, fenomén volného času a profil současné šestnáctileté mládeže. Druhá část se soustředí na praktický výzkum. Empirické šetření kvantitativního designu bylo realizované explorativní metodou, technikou dotazníku a doplněno metodou pozorování.

1. Sociálně-ekonomické proměny v České republice na přelomu dvacátého a dvacátého prvního století a fenomén volného času

V 90. letech 20. století se Česká republika vydala cestou neoliberálních transformací za účelem vytvoření nového tržního hospodářství a zavedení demokratických principů. Obnova tržního hospodářství a společenský posun kupředu dal České republice prostor k tomu, aby přijala možnosti globalizace.

„Globalizace je velice složitý a rozporuplný proces. Představuje odstraňování hospodářských a finančních bariér pod tlakem teorií svobodného obchodu, otevřenost politických, vědeckých i kulturních vztahů, využití technologií, umožňujících univerzální komunikaci. V těchto souvislostech přináší mnoho nadějí spjatých s výdobytky vědy a techniky, naděje o rozšířených možnostech člověka, o široké mezilidské komunikaci, o zkvalitňování života.“ (Skalková J., 2004: 41)

Toto je definice globalizace jako výzvy současné doby, která si jako jeden z ústředních cílů vymezuje homogenizaci společnosti na bázi nadnárodních (transnacionálních) principů. Ovlivňuje přitom národní politiky zemí a směry, jimiž se tyto politiky ubírají, ale už nepřihlíží na požadavky, které se utváří na té nejnižší úrovni, jakou je obyvatelstvo. Od společnosti se dnes víceméně očekává, že se podřídí a přizpůsobí tomu, co stát nabídne.

„Výchova sa odohráva v konkrétnej situácii, čase a v konkrétnom sociálnom prostredí. Ak to chceme zohľadniť, sme odkázaní na interpretáciu politického a sociálneho rámca, a to znamená, na filozofiu dejín. Nakoniec pedagogika sa nezaobíde bez uvažovania o dieťať, mladistvom a človeku vôbec. Zasahuje do oblastí antropológie.“ (Lassahn R., 1992: 54)

V této práci se proto budu věnovat dopadu globalizačních prvků na společnost s důrazem na samotného jedince, především na problematiku současné mládeže a tomu, jak nakládá s volným časem. Konzumerismus v ekonomickém směru tržního hospodářství má pro rozvoj země pozitivní vliv. Nicméně neznamená to, že musí být

vyhovující pro společnost, jako jistý kulturní vzorec, v němž se jedinec nachází. To, co bylo typické pro západní kulturu v 90. letech 20. století, bylo pro kultury post-komunistických zemí něco nového, něco, co každý chtěl. Hodně rychle tak společnost podlehla vlivu klasického *konzumerismu* a inklinovala tak k rapidně rostoucímu nároku na úroveň lidského životního standardu. Na tom by ovšem nebylo nic špatného, kdyby vše mělo pouze pozitivní dopad na vývoj společnosti.

Konzumní společnost vedla v jisté míře k diferenciaci společnosti. Nicméně těchto vlivů je více a je potřeba vzpomenout globalizaci, ekonomickou nadřazenost, pozdní modernitu, prohlubování demokracie a humanismu, pluralitu a v neposlední řadě nesmíme zapomenout na digitální technologie.

Velkým trendem současnosti je následování a využívání nejnovějších technologií, využívání internetových sociálních komunikačních prostředků, nošení co nejmodernějšího oblečení atd. Ve společnosti tak došlo k nekontrolovatelné konkurenci, kdy mnoho lidí musí mít všeho přebytek. Konzumní společnost s sebou ovšem nepřináší pouze to nejlepší. Mnoho lidí se v současné době potýká s existenčními problémy, podléhá depresím a mnozí z nich řeší svou situaci neadekvátním způsobem. Tyto problémy ale samozřejmě nejsou pouze důsledkem konzumní společnosti, nemalou měrou přispívá například patologické hráčství se svými neblahými dopady. Mnoho lidí denně spolyká automaticky několik prášků, aniž by o tom okolí vědělo. Někteří si dají skleničku vína večer u televize před spaním, někdo bohužel vypije i celou láhev. Někdo si dá skleničku každý den, někdo se opije do němoty jednou týdně. Někdo má depresi a vyřeší ji tím, že si jde zaběhat, druhý si v téže situaci vezme antidepresiva atd. Příkladů takových negativ může být mnoho. Dělá z lidí jedna sklenička denně alkoholiky? A kde je hranice, kdy si dá dítě svůj první „lok“? Co je dnes považováno za určitý standard? A kdo vlastně určuje a vymezuje, co je adekvátní chování?

Když se malé dítě chová rozmazleně nebo dělá něco „nenormálního“, je jeho chování obvykle akceptováno. Chová se ale tak proto, že je špatně vychované, nebo se chová jen podle toho, že to někde vidělo? Lidé si prostě řeknou „vyroste z toho“.

Co si ale lidé říkají, když vidí skupinku teenagerů s cigaretou v ruce? Většinou situaci suše okomentují „ti jsou ale nevychovaní“ nebo „no kam jsme to dospěli.“ U teenagerů jako by společnost neočekávala, že mohou ještě dozrát a přehodnotit svůj životní styl a už je automaticky odsuzují.

Málokdo si dokáže připustit, že současná situace teenagerů pouze reflektuje konzumní společnost a oni vlastně naplňují požadavky po určitém stereotypu. Nezohledňuje se ani fakt, že starší generace je bere komplexně jako skupinu, nikoli jako individuální jedince, jak je vnímají rodiče. Klasické jsou argumenty prarodičů „ta vaše generace“, naopak běžný argument rodiče je „mě nezajímá Petr, mě zajímáš ty“. Dostáváme se tak k jedné z kapitol, které se práce bude věnovat, a to je společenské nazírání na jedince ve vybraných pedagogických směrech. Jakým směrem by se vývoj jedince měl ubírat a z čeho by měl čerpat pro svůj vývoj.

Výše popsané skutečnosti jsou důsledkem nejen konzumní společnosti, ale i nadměrné pluralizace společnosti a přehnané individualizace.

1.1. Jedinec v postmoderním konceptu

Výchova jedince by měla být *hodnotově orientována*. Člověku by tak neměly být přisuzovány pouze hodnoty, ve kterých vyrůstal a které úzce souvisí a utváří směr jeho vývoje, ale současně mu musí být umožněno otevírat nové obzory a získávat potřebné zkušenosti. Hodnoty by tak logicky měly reflektovat kulturní vzorce. Otázka hodnot je pro pedagogiku i ostatní společenské vědy trvalým odborným problémem. V minulosti i současnosti se problému věnovala a věnuje řada autorů. Problematika není však stále úspěšně řešena. Nicméně výzkumy ukazují, že nastala proměna hodnotové orientace u mládeže jako odraz zásadních změn společnosti.

Období druhé poloviny 20. století je nazýváno obdobím tzv. *postmodernity*. V *postmodernitě* jde o přijímání změn ve společnosti, které se odchyľují od starých, zašlých pravidel. Lze tedy říci, že se jedná o koncept, který je odrazem západní kultury. Společnost pozdní modernity je považována za společnost *informační*,

vzdělanostní nebo stále se učící, což je více jejím záměrem nežli určitou hodnotovou charakteristikou (Semrád, 2014: 142). Prosazovaly se nové pokroky jak ve vědě, tak i v technice a v šíření informací došlo k uplatnění digitálních technologií vlivem již výše zmiňované globalizace.

„Je pěkné mít k dispozici tolik informací, ale zároveň je třeba naučit se je třídit a nenechat se jimi zahltit. Nejdříve se musíme naučit informace používat, a potom používat je střídavě. To bude určitě jeden z výchovných problémů následujícího století. Umění decimace se stane jedním z oborů teoretické a morální filozofie.“ (Eco, 2008: 220)

Ve společnosti dochází k rozšiřování principu *plurality*, kdy se do popředí dostává názorová a postojová diferenciací jedinců. Je to jedna z předních změn v přijímání lidských hodnot a jedince samotného, které byly dříve potlačovány.

Pozdní modernita se tak od masové kultury odvrací a inklinuje ke specifickým potřebám jedince, protože je toho názoru, že masová kultura jedince připravuje o individualitu. Dochází tedy k popírání možnosti jistého *morálního univerza*. Od jedince se tak očekává jistá míra výkonnosti a potřeba být úspěšný, aby nezapadal do univerzalizmu masmédií. Jednotlivec se má osvobodit a má se realizovat v alternativním způsobu života (Semrád, Škrabal, 2014), (Semrád, 2014: 143).

Jeden z představitelů tzv. *pedagogiky kultury* – *Sergius Hessen*, původem z Ruska, se ztotožňoval s filozofickým západoevropským myšlením. Je toho názoru, že je život uskutečňován ve třech dimenzích – biologické, kulturní a duchovní dimenzi. Jiné zdroje k těmto třem řádům připisují ještě čtvrtý, sociální, přestože Hessen měl sociálně obsaženo v osvojení kulturního odkazu a jeho tvůrčím zpracování.¹ Při výchově musí být brán ohled i na sociální skupinu, do které jedinec náleží. Musí být přitom veden k hodnotám, protože ty mají sociální rozměr a prostřednictvím nich má jedinec možnost vniknout do tradic kultury. Postupným poznáváním hodnot se tak dosahuje i toho, že hodnoty pronikají do morálních aktivit

¹<https://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/hessen.html>, 12.4. 2015.

jedince (Semrád J., 2014: 145).

Sergius Hessen se přiklání k teorii, že cílem výchovy by měla být příprava jedince na život. Jedinec by se ale neměl zbytečně zatěžovat nadbytečnými vědomostmi. Měl by se učit pouze věci podstatné, které později využije, a u kterých se může opírat o poznatelná fakta. K této teorii by mohla inklinovat i teorie z *psychoanalytické pedagogiky*, kde by se měla rozvíjet tvůrčí svoboda jedince s minimálním zásahem extrémních výchovných metod, které jsou pro vývoj škodlivé. Důležitou roli zde sehrává instituce školy, která by měla vytvářet přátelskou atmosféru a v jedinci rozvíjet pocit *solidarity*.² U Sergiuse Hessena je také důležité zmínit, že připisuje významnou roli právu, které napomáhá existenci člověka v rámci sociální struktury. Právo je zde organizací založenou na nejvyšších kulturních hodnotách a stát se ve prospěch práva podřizuje v některých jeho funkcích.³ V té době ovšem právo ještě nemělo takového využití, jako jej má dnes při aktuálním dění ve společnosti. Je sporné, jestli dnes právo člověku pomáhá nebo ho spíše omezuje. Určitě ale slouží jako represivní aparát k nastolení korektních norem chování ve společnosti. Svoboda je poznána nutnost, řekl jeden významný filozof.

Počátkem 80. let minulého století byla také vytvořena koncepce tzv. *postmoderní pedagogiky*, čerpající z prací autorů jako je *Liotard*, *Welsch* a jiní. Zde se setkáváme s klasickými rysy, které jsou zmíněny výše. Vymezují se proti autoritativním zásahům do formování osobnosti jedince. Opět se zde odkazuje na západní kulturu, resp. styl vzdělávání, který jednotné vzdělávací programy nahrazuje volitelnými, alternativními metodami, při nichž se podporuje samostatný vývoj osobnosti jedince.⁴ Hlavní problém pedagogiky pozdní modernity je v cílech, obsahu a v pojetí výchovy, která se rozpouští v socializaci.

Pozdní modernita kritizuje klasické chápání vzdělávání a jako možné čelení konkurenci současného průmyslu preferuje princip tzv. *zážitkové výchovy*. Odmítá klasické obsahy vzdělávání, jež byly vytvořeny na základě historické kontinuity.

²http://is.muni.cz/elportal/estud/lf/ps05/mpmp071/ped_smery.pdf, 12.4. 2015.

³<https://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/hessen.html>, 12.4. 2015.

⁴http://is.muni.cz/elportal/estud/lf/ps05/mpmp071/ped_smery.pdf, 12.4. 2015.

Obsahem učiva by tudíž mělo být to, s čím mají žáci zkušenosti. Vytrácí se dále samostatné systematické poznávání a permanentní vzdělávání. Jejím hlavním požadavkem je, aby se žák ve škole cítil dobře. Nepřihlíží ale k tomu, že se tak vytrácí vzdělávací a výchovná funkce instituce školy. Na tyto problémy narazila již pragmatická pedagogika. Člověk má být veden k tomu, aby byl schopen sehrát určité společenské role, které jsou od něj očekávány (Semrád, Škrabal, 2014).

Je však nedostatek úcty, když chceme mladému člověku předat část své zkušenosti? A co když se najdou studenti, kteří považují za diskriminaci, když jim učitel příliš upřeně hledí na náplast na nose? V univerzitních kruzích se denně vypráví o studentech, kteří dostali špatnou známku a šli si stěžovat na diskriminující přístup učitele. Učitel je pokárán, protože akademické autority nechtějí žádné mrzutosti a vystrašený učitel je při známkování velkorysejší (Eco, 2008: 144).

Jedinec se má principiálně zaměřit na *sociální, kulturní a mravní hodnoty*. Tyto hodnoty jsou výsledkem výchovy a toho, co člověk ve svém životě preferuje. Hodnoty se poté reflektují v jeho potřebách, zájmech a přesvědčení. I společnosti mají disponovat vlastním *hodnotovým systémem*, který tak bude charakteristický pro jedince i pro sociální skupiny a společnost jako celek (Semrád, 2014: 141). Na základě toho vzniká kulturní a sociální diference, protože každá společnost má svůj vlastní, specifický hodnotový systém.

Alternativní způsob výuky může mít pozitivní vliv na jedince, protože je zde prostor pro vyniknutí jeho předností. Nicméně na místě je spekulace, jestli je jedinec dostatečně zralý na to, aby si v určité fázi vývoje dokázal zvolit, co je pro něj nejvhodnější a nejlepší. Je totiž rozdíl mezi tím, co je v daném okamžiku nejjednodušší a co je vhodnější. K tomu se mohou objevovat tendence, že dítě si bude chtít zvolit to, co většina nebo to, kde nebude mít problémy. Například tím, že si nezvolí z jeho pohledu obtížnou matematiku, ale dějepis. Možnost volby je pozitivní věc a je charakteristickým rysem demokracie, nicméně otevřenost volby v alternativních přístupech ke vzdělání by měla být stále diskutabilní. V potaz by mělo být bráno, kdo je považován za adekvátní osobu o tom rozhodovat a v jakém věku je

dítě schopno dostatečně rozpoznat, co je pro něj vhodné. Mohou pedagogové např. rozhodovat o zrušení nějakého předmětu? Co by pro to mělo být rozhodujícím faktorem? Zájem dětí, zbytečně rozsáhlý obsah a snaha o co nejkompexnější vysvětlení? Jak děti rozhodují o tom, co je pro ně nejlepší? Nepřiklání se tak tedy k tomu, co už jednou zkusily a co je zajímavá více než to, co je nebavilo? Kritika obsahové předimenzovanosti učiva, kterou vznáší pozdní modernita, byla již předmětem kritiky moderny.

V neposlední řadě se tak dostáváme i k principům *zážitkové výchovy*. První zmínky o této oblasti se u nás objevily v roce 1992, tudíž se jedná o poměrně mladou vědní disciplínu se zaměřením na vliv prožitku na vývoj osobnosti a jeho funkci či roli ve výchově. *Zážitková výchova* jako hlavní prostředek k vývoji jedince využívá aktivní přístup k volnému času. Problém současné zážitkové výchovy spočívá v tom, že redukuje předmět zážitku na tělovýchovné a sportovní zážitky, a to ještě okrajově. Přičemž pro někoho může být nejhlubším zážitkem poslech Svatého otce na Svatopetrském náměstí ve Vatikánu nebo návštěva Veronské Arény a zhlédnutí představení Aidy. Český představitel Hanuš ji řadí mezi hraniční disciplíny pedagogiky, přičemž ji vnímá na stejné rovině společně se *sociální pedagogikou, dramatickou nebo environmentální výchovou*. To znamená, že by se jedinec měl orientovat na sportovní aktivity v přírodě, na turistiku a různé táborové akce. Opomíjet by se neměly ani umělecké aktivity zahrnující výtvarné umění, literaturu, různé pěvecké kroužky a hudební záliby, fotografování aj. Nemělo by se zamezovat společenským aktivitám např. stolním hrám, kdy se v člověku rozvíjí sociálně-psychologické procesy komunikace, sebepoznávání a rozvíjí se i intelektuální stránka osobnosti. Člověk by také měl využívat i přínosu IT technologií a mediálních aktivit, u kterých se rozvíjejí schopnosti počítačové gramotnosti. (Neuman J., 2013: 9-10)

Lze tedy předpokládat, že se zde opět klade důraz na osobní rozvoj, kdy by měl být jedinec způsobilý převzít odpovědnost za vlastní život. Otázkou však stále zůstává, jaká je vhodná věková hranice, kdy je člověk schopen sám o sobě rozhodovat.

1.2. Jedinec a konzumní společnost

Vliv konzumní společnosti znamená, že „*lidé již nenakupují pro uspokojení nezbytně nutných potřeb, ale nakupují proto, že je to baví, zboží je levné, je ho dostatek a také proto, že to tak dělají všichni.*“ (Baťa O., 2010: 30). Rysem konzumní společnosti je i například specifický způsob života. Mladé rodiny tráví víkendy i s dětmi v nákupních centrech, protože je to pro ně takto pohodlnější než organizovat atraktivní program, který by děti zaujal. To vše je výsledkem sociálního chování jednotlivců daných společností, kteří tak spotřebovávají více zboží, než vlastně opravdu k životu potřebují. V neposlední řadě tomu napomáhá silný vliv mediální reprezentace a vytváření komerčního trhu ve společnosti.

To samozřejmě vedlo i ke změnám v chování společnosti celkově. Životní tempo společnosti se vlivem moderních technologií zrychlilo, lidé se odklánějí od klasických hodnot a více se zaměřují na hromadění peněz a na to, jaký mají status ve společnosti atp. Celkově se lidé vzájemně odcizují, jsou vůči sobě nepřátelsky naladěni, více vzájemně soupeří a v neposlední řadě jsou nešetrní vůči životnímu prostředí. Každý se snaží si zachovat svou anonymitu a jít si za svými cíli. Lidský egoismus jako důsledek krajního individualismu, který přinesla pozdní modernita a následky moderního stylu života tak mohou mít za následek současnou podobu společnosti – rozvodovost, svobodné matky, alkoholismus, deprese, patologické hráčství, kriminalitu a jiné.

Informovanost o situaci ve společnosti a aktuálním dění pomohlo šíření hromadných sdělovacích prostředků neboli nová *masmédia*. Ty můžeme jednoduše členit na média *tištěná* (knihy, noviny, časopisy, plakáty aj.), média *elektronická* (rozhlas, televize, počítačové sítě aj.) a média *ostatní* (výtvarná díla, filmy atd.). Všechna média mají plnit určitou funkci - informativní, zábavnou, formativní (např. reklamy) a komunikativní.⁵ Poslední jmenovaná komunikativní funkce je v současné době výrazně potlačena. Typickým příkladem byli hlasatelé v TV, kteří uváděli jednotlivé programy a lidé (diváci) měli pocit, že hovoří přímo k nim. Z toho je zřejmé, že vybrané typy médií jsou a mohou být pro společnost přínosné. Ale co se

⁵<http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/hromadne-sdelovaci-prostredky-masmedia>, 11.4. 2015.

jejich obsahové stránky týče, mohou být některá sdělení prezentovaná medií nedůležitá a jen společnost směřovat k jistému stereotypu.

V 21. století se do popředí dostává nový fenomén *digitálních technologií* (Semrád, 2014: 143). Také zavedení internetu napomohlo k urychlení komunikace a vzájemné interakci mezi jednotlivci. Vytvářejí se tak rozmanité *sociální sítě*, jež mají veliký vliv na životní styl a trávení volného času. Negativním aspektem ovšem je, že přímé sociální vztahy (kontakty) jsou nahrazovány těmito sociálními sítěmi. Jedinci se pak v přímém kontaktu neumí vyjádřit a správně zachovat. Konečným důsledkem je frustrace. Dalším negativem je rostoucí míra kriminality, které se lidé na základě těchto technologií dopouštějí. Internet umožňuje vysokou míru anonymity a na vývoj jedince, ale i na společnost celkově, může mít až fatální následky – internetová šikana, obtěžování nevyžádanými nebezpečnými odkazy, finanční kriminalita atp.

Z internetu je dnes novodobý fenomén, který tak stojí v popředí rozmachu společenského vývoje a má obrovský podíl na utváření *volného času*. S internetem úzce souvisí vzestup *digitalizace*, díky které se velké množství uměleckých i jiných prací převedlo do digitální podoby. Knihy a časopisy se převádí do elektronické nebo audio podoby, taktéž se digitalizují obrazy, staré filmy či hudba. Není proto novinkou, že je dnes mnoho z takto zpracovaných děl dostupných na internetu. Stinnou stránkou ale je, že chybí pocit sdílení. Úplně jiný zážitek je vidět představení v divadle nebo koncert na stadionu, plném lidí sdílejících stejný zájem a něco jiného zážitek z elektronického záznamu na flash disku. Sdílený zážitek je emočně prohlouben. Naopak velikou výhodou je možnost rychlého dohledání informací pouhým vepsáním potřebného výrazu do vyhledávače. To může být velice pozitivní, protože člověk doplní své vědomosti během několika sekund, ale na druhou stranu zde figuruje i skutečnost, že v současné době je internet přesycen množstvím nežádoucích informací, z čehož plyne pro uživatele nutnost pracovat obezřetně.

1.3. Vzdělávání a jeho význam v dnešní době

V současné době má společnost velký zájem na tom, aby se jedinci vzdělávali. Vzdělání je jeden z prvních úkolů, který musí jedinci ve svém životě podstoupit. Prvotní vzdělávání může probíhat v rodině, instituci nebo jiným kvalifikovaným způsobem. Vzdělávání je něco nenahraditelného, na co má každý právo a které je pro mnoho jedinců příjemně stráveným časem. V současné době, po absolvování povinné školní docházky, má jedinec možnost si vybrat hned z několika typů školských zařízení s různým zaměřením. Na výběr má mezi gymnázii, středními odbornými školami, odbornými učilišti atd. Liší se v rozdílném způsobu výuky a formou ukončení studia. Studenti zakončí školu s výučním listem nebo maturitním vysvědčením. Rozlišuje se zde odbornost nebo všeobecnost. Do procesu výběru škol často zasahují rodiče, a na základě svých zkušeností a znalostí svého dítěte tak napomáhají k výběru té nejvhodnější. Měl by se zde člověk přiklánět k postmodernistickému přijímání osobnosti nebo se má podřídít požadavkům současného trhu?

Při rozhodování, jestli si zvolit střední odbornou školu, odborné učiliště nebo gymnázium, také záleží v neposlední řadě na tom, jak moc rychle chce být jedinec finančně nezávislý. Jak je známo, studenti středních odborných škol a odborných učilišť většinou hned po ukončení maturitní zkoušky nebo dosažení výučního listu automaticky nastupují do zaměstnání a stanou se tak finančně nezávislími a osamostatní se od rodičů dříve, nežli je tomu u studentů gymnázií, protože ti se většinou připravují ke studiu na vysoké škole.

Někteří rodiče jsou toho názoru, že na děti z gymnázií jsou kladeny větší nároky, co se obsáhlosti studia týče, než tomu je u studentů jiných forem středoškolského vzdělávání. K tomuto názoru mohli dojít lidé na základě toho, že gymnázia mají všeobecná zaměření a na každý předmět jsou kladeny stejně vysoké požadavky. Některé předměty se obsahově vůbec neztotožňují nebo se ani nikterak neprolínají. Znamená to tedy, že na odborných učilištích či středních odborných školách se jednotlivé předměty vzájemně propojují a doplňují, takže by příprava měla být pro studenta jednodušší? K tomu mají studenti i možnost praxí, které jsou velice

přínosným aspektem studia, protože si tak mohou vyzkoušet, co bude náplní jejich budoucího povolání. O studentech gymnázií se tak mnohokrát tvrdí, že se od nich očekává automatická volba vysoké školy, protože maturita jim neposkytuje žádné specifické zaměření. Pro úplnost musím dodat, že v současné době je problém vztahu všeobecnosti a odbornosti řešen mimo jiné lyceem. Čtyřleté odborné studium je ukončeno maturitní zkouškou, čímž studenti získají úplné střední odborné vzdělání, ale na rozdíl od studentů standartních středních odborných škol a učilišť nejsou kvalifikováni k výkonu daného povolání. Proto většina z nich pokračuje ve vysokoškolském studiu.

Maturitní zkoušky byly ale dlouhou dobu středem kritiky. Otázkám vztahujícím se k problematice rozdílnosti mezi všeobecným a odborným vzděláváním se ve své publikaci *Pedagogika a výzvy nové doby*, věnuje Jarmila Skalková. O samotném smyslu maturity, více než o jejích výhodách, se vedly diskuze už ve 20. letech 20. století. Byl kritizován úzký vztah maturit k univerzitám, protože se opomíjelo přijmout potřeby tehdejší společnosti, které přihlížely na aktuální potřeby doby, co se týče praktického života. Už tehdy byly maturity kritizovány za jejich naléhavost – během krátkého časového intervalu posoudit znalosti, které student získal za několik let studia. Kritika se vztahovala hlavně na to, že jde jen o přetěžování jedince - naučit se všechno nazpaměť. Na vymezení některých funkcí maturitních zkoušek lze pak předpokládat, že absolventi tak mají jasně vymezenou cestu k povolání na určité úrovni. Tím, že maturita byla jednou z podmínek přijetí na vysokou školu, spekuluje se o tom, že se už jedná o selektivní funkci vybraného společenského postavení (Skalková J., 2004: 47, 48).

Můžeme z toho vyvodit závěr, že studenti gymnázií jsou samozřejmě lepší než studenti odborných středních škol? Že gymnazisté jsou automaticky nastávající vysokoškoláci a budoucí elita? Nikoli. Zmíněné názorové rozdíly jasně vyvrátila již výše zmiňovaná autorka ve své publikaci, kde tvrdí:

„Neustále probíhající změny předpokládají pracovníky vysoce motivované, flexibilní, kteří jsou ochotni a schopni realizovat individuální potenciality a různými

cestami prohlubovat vzdělávání po skončení školní docházky v průběhu celoživotní dráhy (recurrent education).“ (Skalková J., 2004: 42, 43)

V rámci konceptu celoživotního učení je nezbytná aktivní role a motivace učícího se člověka. Tento koncept klade důraz na svobodu, flexibilitu a plánování osobního rozvoje, směřuje k naplnění individuálně vnímané kvality života. Přístupy ke kvalitě života jsou charakteristické dvěma základními pojetími. První vychází zejména z materiálních, sociálních a zdravotních podmínek, druhé je orientováno na všeobecnou spokojenost se životem, pocitem naplnění života a prožívané životní pohody (Knotová, 2011: 78).

Tyto nároky na vlastnosti jedince v rámci požadavků globalizace splňují oba dva způsoby vzdělání (jak všeobecné, tak odborné). Absolventi obou typů škol tak splňují požadavky, po kterých je poptávka. Jedná se o vybrané dovednosti a náročnější intelektuální kvality jako je koncentrace, kritické myšlení, schopnost samostatného myšlení, komunikace, odpovědnost, vlastní rozhodování. Pokud se to bere v kontextu globalizace, dojdeme k závěru, že národní vzdělávací systémy nabízí obecnou přípravu a nadnárodní subjekty nám jsou poté schopny zajistit specializovanou přípravu (doplňující kurzy) (Skalková J., 2004: 42-43).

Skalková dále poukazuje na vliv médií v procesu vzdělávání jednotlivce. Moderní média se často kritizují, protože vedou ke zkreslování skutečnosti a k velkému zjednodušení procesu myšlení. Pedagogové tvrdí, že televize má negativní vliv na hodnotovou orientaci mládeže, protože vede ke zjednodušenému myšlení a k tomu, že se člověk nebude příliš namáhat studiem. Pokud se s informačními technologiemi nakládá správně, tak aby byly prospěšné, dá se výuka naopak zefektivnit. Studenti by měli být schopni kritického myšlení vůči médiím, a tím selektovat a volit rozsah informací a hodnot. Měli by tedy pracovat na vlastním úsudku a podle svého uvážení jednat. *„Rozvoj mediální techniky umožňuje vybudovat kulturní vzdělávací prostředí s diverzifikovanými zdroji poznávání a učení, spojovat informační kapacity s více méně osobním přístupem k informacím.“* (Skalková J., 2004: 46)

Velkým kritikem stavu současné vzdělanosti a pokrokem doby je esejistka *Konrad Paul Leissmann*, který se této problematice věnuje ve své knize *Teorie nevzdělanosti*. Podle něj došlo k rapidnímu pokroku doby, kterou považuje za *dobu nevzdělanosti*.

Tvrdí, že v politickém vyjadřování je mnohdy tzv. *společnost vědění* používána jako ekvivalent pro *informační společnost*. Je to ovšem mylné tvrzení, protože vědění a poznávání nemá s informacemi nic společného. Podle autora se společnost nachází ve fázi, kdy došlo k transformaci industriální společnosti na společnost „*získávání vědění a práce s ním*“. Pokud je společnost nazývána *společností vědění*, není to indikací toho, že jde o chytrou společnost, protože se už nikde nevidí souvislosti. Podle něj je nutné si uvědomit, že nemůžeme dosáhnout veškerého poznání ani pravdy. Nastavení současného vzdělávacího systému nás tak vlastně nevede k tomu, abychom věděli, ale jenom k samotnému učení se (Liessmann K.P., 2008: 22-26).

Liessmann silně vystupuje proti veřejnému mínění o kvalitě současného vzdělávání, protože veškeré reformy ve školství jsou podle něj cíleně mířené tak, aby se dosahovalo lepšího umístění v žebříčcích. Pokud se politici zemí rozhodují pro nějaké změny ve formě vzdělávání, resp. reformy školství, není to tedy za účelem zlepšení kvality nebo kvantity vzdělávání, ale je to pouze proto, aby se země lépe umístila v žebříčku hodnocení s ostatními zeměmi. Žebříček je tak pouhým řídicím nástrojem, prostřednictvím kterého je možné vykonávat vzdělávací politiku. Ta se ale řídí vnějšími kritérii, která nemají se vzděláváním žádnou souvislost. Na základě toho tedy není možné, abychom uvěřili nějakému pořadí v žebříčku, protože nereflektuje skutečný stav. Liessmann popírá existenci věrohodných údajů, které by dokazovaly, že úroveň vzdělání společnosti přímo souvisí s ekonomickým bohatstvím nebo civilizační úrovní dané země (Liessmann K.P., 2008: 56-57). Jaké to přináší vize pro budoucnost? Jak bude tedy školství za několik dekad vypadat?

Když se podíváme na současný stav, co se počtu vysokoškolských studentů týče, je pravda, že se jejich počet rapidně zvyšuje. I k tomu se Liessmann vyjadřuje velice

jasně. Univerzity jsou pro něj přečpaná, zbyrokratizovaná monstra se špatným vybavením. „Univerzity byly sice ideologicky vyzbrojené konceptem spolurozhodování, ale ve skutečnosti ochromené v důsledku rozložení politických zájmů, nízkými rozpočty a obyčejným přetížením.“ (Leissmann K.P., 2008: 89)

Podle jeho vizí by budoucnost školství mohla být charakterizována následovně: „Neustálé učení bude nutností, přesně řečeno nátlakem vynucené, nikdo však přesně neví, co se má učit a proč.“ (Leissmann, K.P., 2008: 26)

Bádat po smyslu školství je dnes velice oblíbenou aktivitou dospívajících. Hlavně v období, kdy si myslí, že všechno ví a kdy nejvíce informací a vědění je ve „spárech“ moderních technologií. Proč se něco učit, když ve většině případů jde o pouhé „učení se z paměti.“ Je smutné, že mnoho třídních elitářů, resp. jedničkářů, opravdu vyniká perfektní znalostí školní látky a jsou schopni odříkat látku nazpaměť, ale vysvětlit hlavní pointu svými slovy už je pro ně obtížnější. Na jakých kritériích je vlastně postaveno hodnocení studenta na školách, když učitelům jde také pouze o povrchní definice a jasné odpovědi na otázky? To, jestli učivu student opravdu rozumí a umí si jej dát do souvislostí, je už vedlejší. Dostáváme se zde tedy k otázce „vědění“ a k tomu, jak tvrdí Leissmann, že moderní školství je dnes pouhým nástrojem, který současný trh zkoumá pouze na základě ekonomických kritérií.

V porovnání s poměrně přísnou, byť snad i pravdivou kritikou současného systému vzdělanosti od Leissmanna, se ovšem od školství nemůžeme odvracet a musíme se snažit hledat jeho přínosy. Společnost a ani samotní učitelé nemají vliv na nakládání se školstvím a se vzděláním, které se odehrává na politické úrovni. Mnohokrát musí pouze přihlížet tomu, k čemu školství inklinuje. Nicméně Leissmann poukazuje převážně na univerzitní systém a elitářství. My se zde zatím udržujeme v linii středoškolského vzdělávání a mládeže.

Pozitivní vývoj Skalková v současné době vnímá především v obsahové stránce, a tímto směrem by se mělo vzdělávání ubírat. Novodobým trendem je zavádění nových metod do výuky. Jde například o nové projekce, které mají doplňovat látku.

Podle Skalkové tak jde o překonávání knižních a verbálních charakterů školy, kde by důležitější roli sehrával učitel s tím, že by využíval potenciálu individuality a aktivity studentů. Stávajícím problémem je přitom vhodná volba učiva, přičemž nesmí jít o pouhé redukování poznatků, ale vybrat takové množství učební látky, do které by studenti opravdu pronikli a aktivně se s ní vyrovnávali tak, aby se stala *prostředkem individuálního rozvoje* (Skalková J., 2004: 38).

Významným posunem je i vzájemné sblížení vzdělávacích systémů sekundárního školství, resp. všeobecného a odborného vzdělávání. Vše je následkem historického, kulturního a ekonomického vývoje. Dochází ke změnám v samotném obsahu vzdělávání. Nejde tedy jenom o vnější spolupráci a vzájemnou interakci, ale o samotnou obsahovou stránku. Roste počet žáků, kteří dokončují gymnázia se všeobecným zaměřením. Ve všech typech škol přitom dochází k vytváření silnějšího jádra všeobecného vzdělávání, kdy se i navyšuje počet kurzů a specializací s hlavním cílem rozšíření dosavadních obsahů (Skalková J., 2004: 39).

Mnoho odborných diskusí v souvislosti s realizací celoživotního učení je v současné době zacíleno na další profesní vzdělávání. Důvodem jsou ekonomické, sociální a politické okolnosti, neboť výsledkem by mělo být zvyšování zaměstnanosti jako schopnosti nalézat zaměstnání a trvale se uplatňovat na trhu práce (Knotová, 2011: 79).

Ke vzájemným změnám tak dochází na základě změn jejich vnitřních koncepcí. Dochází snad i k jejich prostupování? Ve všeobecně vzdělávacích systémech se objevuje čím dál tím více neakademických prvků, zdůrazňují se aspekty, které jsou podpůrné pro rozvoj osobnosti v odborných systémech vzdělávání. Pokud se uplatňují všeobecně vzdělávací prvky, vznikají předpoklady pro rekvalifikace a sebevzdělávání, rozšiřuje se pohled do sociálních a ekonomických procesů. Obě vzdělávací struktury se v neposlední řadě podílí na utváření hodnot. Vyskytuje se tedy mnoho výchovných úkolů, které spolu musí všeobecné a odborné vzdělání plnit. Např. jde o již zmiňované požadavky na člověka v dnešní době (Skalková J., 2004: 39).

Dosažení adekvátního vzdělání by mělo být prioritou každého dospívajícího jedince. Vzdělání ovšem nejde omezit pouze na instituce škol, ale i na volnočasové aktivity, které ke vzdělání mohou směřovat. Volně tak přejdu k další kapitole, která se bude věnovat fenoménu volného času a mládeže. Pokusím se zaměřit na povahu volného času. Ten má určitým způsobem také vymezenou vzdělávací funkci. Budu se také věnovat tomu, k čemu většina šestnáctileté mládeže inklinuje a jakým společenským hrozbám mohou být jedinci v období dospívání vystaveni. Ohodnotím situaci české společnosti dnešní doby.

1.4. Fenomén volného času

Volný čas je opakem času, který musíme věnovat svým povinným činnostem. Volný čas je prostor, kdy má člověk možnost věnovat se sám sobě. V současné době jej lidé vyplňují informačními a komunikačními technologiemi, což považují za svou formu socializace. Problémem ovšem je, že se tak člověk vyskytuje v jakémsi virtuálním světě a může se tím odklánět od klasických sociálních hodnot a norem. Také velice často dochází k nezájmu mládeže se angažovat nebo jinou formou zapojit do společenského dění, i když k tomu přímo napomáhají rozmanité školské instituce, ale mnohem častěji mimoškolské organizace. Cílem všech těchto institucí a organizací je vyplnit efektivně volný čas mládeže.

V ideálním případě má volný čas sloužit k tomu, aby se mládež realizovala a vyhnula se tak sociálně-patologickým jevům, se kterými se může setkat. K jejich vzniku může napomoci špatná výchova, neúspěšná socializace jedince, podrobování se požadavkům společenských očekávání, která mohou být někdy až příliš náročná. Mezi tyto patologické jevy řadíme dnes velmi rozšířené špatné návyky, jako jsou alkoholismus, drogová závislost, deprese, vandalismus, kriminalita aj. Jedná se v souhrnu o tzv. „choroby doby.“ Česká republika v tomto ohledu bohužel zaujímá velice nelichotivé místo v porovnání s ostatními zeměmi.

Sociálně patologické jevy, jsou projevy ve společnosti nežádoucí z toho důvodu, že při nich dochází k porušování sociálních, morálních nebo právních norem společnosti. Tyto negativní formy chování jsou rovněž považovány za *sociální*

deviace nebo sociální dezorganizace. Mezi sociálně patologické jevy je řazeno i odchýlování se od zdravého životního stylu, tj. kouření (nikotinismus), konzumace alkoholu nebo drog aj.⁶

Jsou členěny podle stupně závažnosti. *Disociální chování*, pro které jsou typické mírnější odchylky od normy bez silnějších projevů agrese (neposlušnost, vzdorovitost, zlozvyky atd.). Druhým typem je *asociální chování* (alkoholismus, šikana, drogy, chození za školu aj.). V tomto případě chování nemá dopad na společnost jako takovou, ale jedinec škodí sám sobě. Jsou ovšem i případy, kdy toto asociální chování přeroste v *antisociální chování*, což je, jak už samotné označení napovídá, v rozporu s právními normami, protože se jedná o nepřátelské chování vůči okolí (agresivita, loupeže, vandalismus, sexuální delikty, vraždy aj.) (Macková B., 2011: 9, 10).⁷

Jak již bylo avizováno výše, zásadním činitelem těchto jevů je samotný jedinec a samozřejmě prostředí, v němž se nachází, a kterým je již od útlého věku obklopen. Je možné rozlišit několik *rizikových faktorů*, které stojí za vznikem společenských patologických jevů. Jednotlivé faktory na jedince mohou působit jak zvenčí, tak zevnitř. Pro samotného jedince mohou být klíčovými faktory jeho povaha a inteligence, náboženství a další aspekty, které mohou mít vliv na jeho osobnostní vývoj. Dále je také důležité, jak jedinec nakládá se svým volným časem, jak moc podléhá nátlaku socializace, což zde už také bylo zmíněno.

Při hodnocení stavu české společnosti s ohledem na tyto patologické jevy za uplynulých pár let je zřejmé, že současná mladá generace je k těmto negativním jevům velice náchylná. Bereme-li v potaz vymezenou věkovou hranici 15 až 24 let, tak je v České republice v porovnání s ostatními zeměmi nejvyšší procento mladých kuřáků, konzumentů alkoholu a osob kouřících marihuanu vůbec. Studie prokázala, že se u nás vyskytuje na 17,5% dívek a 22,6% chlapců, kteří tomuto patologismu podléhají. Přitom za dobu 30 dní se minimálně jedenkrát opilo na 21% šestnáctiletých (Maříková H., 2013: 8).

⁶<http://www.studijni-svet.cz/socialne-patologicke-jevy/>, 11.4. 2015.

⁷https://is.muni.cz/th/221757/pedf_m/Diplomova_prace_Mackova_B..pdf, 12.4. 2015.

Znamená to tedy, že současná mládež velice lehce podléhá trendům konzumní společnosti bez ohledu na to, ze kterého sociálního prostředí jedinci pocházejí. Nejhorší je, že i když jsou vlivem masmédií dostatečně informovaní o negativních dopadech těchto návykových látek na organismus, stále je vyhledávají. Nápomocná přitom není ani politika státu, která zakazuje prodej a konzumaci tabáku a alkoholických nápojů lidem do 18 let. V tomto jsou velice benevolentní především maloobchodníci, kteří tyto látky mládeži volně prodávají za účelem zisku. Ve větších obchodních centrech je přístup prodejců striktnější a k prodeji těchto produktů osobám mladším 18 let téměř nedochází. Často nejde ani o výchovné selhání rodičů, když dítě začne s těmito patologickými jevy. Mnohokrát na to má větší vliv sociální skupina, se kterou se chce jedinec identifikovat. Dalším negativem je i fakt, že dnes se děti k cigaretám a alkoholu dostávají v mnohem nižším věku než v šestnácti letech. Je všeobecně známo, že první kontakt s těmito látkami nastane již v období kolem 12 až 14 let.

V období výchovy dítě přebírá vzory od svých rodičů, což ale nutně neznamená, že si v pozdější době osvojí i jejich hodnoty a zvyky. Každý člověk je individuální osobnost, která se formuje v daném sociálním časoprostoru. V určité fázi vývoje osobnosti se jedinec stává jistým souborem vlastních schopností, znalostí a dovedností. Ty jsou ovlivňovány různými faktory a prostředím, jímž je jedinec obkloповán a které na něj určitým způsobem působí. Osobnost člověka, můžeme jej označit i jako lidské ego, se postupně formuje v tzv. *životním poli*. Zjednodušeně se tak jedná o prostředí, které se k němu přímo vztahuje a je ovlivňováno dalšími třemi procedurami – biologickými, mentálními a sociálními. Z toho logicky vzato vyplývá, že *sociálním polem* se rozumí reflektování společenské strukturované reality. Do této reality poté řadíme jedince a skupiny, jež jsou s jedincem v přímém vztahu a podílí se tak na vytváření materiálních a duchovních věcí. Dále se jedná o komplex společenských procesů, kterými jedinec buďto aktivně nebo už pasivně prostupuje. Ohled přitom musí být brán samozřejmě na emocionalitu jedince.⁸

Podle sociologa Petra Saka je jedinec výsledkem „*projektu sebe samého*“, což

⁸<http://www.skladiste.janpolak.cz/ucitelstvi/pedagogika/pedagogika-19.pdf>, 13.4. 2015.

považuje za tzv. *intencionalitu*. Ta má vliv na jeho *sociální zrání*, čímž se rozumí komplex vývojových změn jedince (Sak, 2000: 28). Tento proces je vystaven tlaku různých a proměnlivých sociálních pozic a rolí. Ty jedince formují z objektu společenské péče na společenský subjekt. Formují se zde hodnoty, společenské postoje, společenské normy a vzorce chování, společenské role a životní styl. Typické je podle Saka to, že se jedinci v tomto období, tedy období sociálního zrání, chovají dle stanovených norem a inklinují k sociálním stereotypům. Jedinec disponuje vlastními kompetencemi a možnostmi v rámci dané společnosti. Ty jsou určitým souborem dovedností a schopností, které mu mají napomáhat k vyhodnocování sociálního dění.⁹ Otázkou zůstává, do jaké míry je dospívající mládež schopna zhodnotit, co je korektní a co již nikoli. Vlivem současné konzumní společnosti se mohou domnívat, že jejich chování je tak standardní, i když opak může být pravdou.

Mládež tak nežije minulostí, ani z ní nic nečerpá. Žije prostě daným momentem a tím, co se zrovna nabízí. Nikdo z mladší generace už nežije v přesvědčení „k tomu, abys poznal budoucnost, musíš nejdříve poznat minulost“. Dochází zde k popírání předešlého režimu a hodnotových rysů společnosti a nedocenění možností současné demokracie. Od překročení věkové hranice asi patnácti nebo šestnácti let si jednotlivec začíná vymezovat své vlastní hodnoty a priority, podle kterých chce, aby se jeho život dále ubíral. Neznamena to nikterak radikální odklon od hodnot, které mu byly vštěpovány rodiči, ale vlivem sociální adaptace si uceluje své vlastní postoje a názory, načež si tak začíná budovat své postavení ve společnosti. Nejenže je od patnácti let právně odpovědný za své činy, ale začíná si také uvědomovat hodnotu sebe samého.

⁹<http://www.skladiste.janpolak.cz/ucitelstvi/pedagogika/pedagogika-19.pdf>, 14.3. 2015.

2. Volný čas jako součást profilu současné šestnáctileté mládeže

Současná mladá generace je oproti těm předešlým ve velké výhodě. Po pádu komunistického, resp. totalitního režimu má mnohem více možností, než měli jejich rodiče nebo prarodiče. To je reflektováno především jejich povahou a sociálním přístupem k novým možnostem. V době komunismu zde panovala pevná ruka a musela být respektována autorita. Autorita nejen školní, v přístupu k pedagogům nebo k učení samotnému, ale i autorita doma, vůči rodičům nebo prarodičům, vlastně vůči komukoli jinému. Mladá generace v té době byla poslušná a nebylo standardní, že by se proti přirozené autoritě někdo vzepřel. Současná mladá generace je vychovávána v demokratických principech, kdy je jim umožněna možnost volby a možnost se svobodně a otevřeně vyjádřit proti čemukoli, s čímž by nesouhlasila nebo měla odlišné názory. Svoboda projevu je jim umožněna i ve škole, kde mají možnost nechávat volný průběh svému potenciálu, kterému jsou mnohokrát přístupní i samotní pedagogové, kteří naopak svou výuku o vzájemnou interakci se svými žáky opírají. V předešlém století tomu bylo naopak. Učitel byl vnímán jako autorita a jakékoli odchylky od běžného standardu byly kázeňsky trestány. V současnosti má mnoho učitelů, především těch mladších, spíše postavení přítele, který ovšem nemusí odchylky řešit hned kázeňskými tresty. Velice běžným jevem bývá i to, že se třída domluví na společenské události a osobně si žádají přítomnost svých učitelů, i když samozřejmě pouze těch vybraných. Komplikace ovšem mohou nastat v případě, že v rámci pedagogické instituce dojde k porušení norem (resp. kázeňského, společenského či školního řádu) a učitel musí jednat jako autorita, nikoli jako přítel. Mládež v tomto ohledu nemusí nutně chápat rozdíl mezi soukromou a oficiální sférou, kdy se za daných okolností pedagog musí zachovat jako autorita.¹⁰

Dalším charakteristickým rysem povahy současné mládeže může být i její schopnost rychle přijímat nové výzvy a změny ve společnosti. Jsou komunikativnější a umí lépe prodat své schopnosti. Řada mladých lidí tak ani nemá problém se prosadit na pracovním trhu. V mnoha případech jsou flexibilní, dokáží se věcně vyjadřovat a mít své názory. Většinou umí ovládat minimálně jeden cizí jazyk a jsou schopni přijímat případné nabídky ze zahraničí. Výhodou je, že jsou v mnoha

¹⁰<http://www.skladiste.janpolak.cz/ucitelstvi/pedagogika/pedagogika-19.pdf>, 14.3. 2015.

případech velice flegmatictí k řešení problému, a tím se s ním vypořádají snáze. Často ovšem dochází i k tomu, že problémy absolutně neřeší. Což může být některými lidmi vnímáno jako pozitivní vlastnost. Každý by měl být schopen do určité míry být benevolentní k řešení problémů. Ale je třeba dát si pozor, aby flegmaticnost nepřešla do fáze absolutní stagnace, ve které by mohlo dojít k nenávratným změnám v životě, aniž by to člověk chtěl či si včas uvědomil.¹¹

Velice choulostivým rysem mladé generace je stále se snižující věková hranice prvního sexuálního styku a případné pozdější promiskuity. Podle výzkumů společnosti je zřejmé, že sexuální aktivity mladých lidí současnosti jsou mnohem četnější, než tomu bylo kdy dříve a také počet sexuálních partnerů jednotlivých jedinců se zvyšuje. Období prvních lásek již nezačíná někdy okolo osmnáctého roku života, nýbrž v současnosti svými prvními velkými láskami jedinec prochází okolo čtrnáctého roku. Pokud se ovšem zeptáme současné mládeže, jestli by chtěli s někým uzavřít sňatek, dostane se nám většinou negativních odpovědí. Celkově se zvyšuje věková hranice, kdy se lidé rozhodnout uzavřít sňatek.¹²

Je to způsobeno uspěchaností doby a tím, že hlavní prioritou se stává kariéra. Kariérismus může být také považován za jeden ze současných fenoménů. Mladí lidé nemají problém střídat pracovní místa a zkoušet různá zaměstnání. Někdo jen nemá štěstí najít si stabilní práci, někteří stále hledají, aby zjistili, co je skutečně naplňuje a co budou celý život dělat. Málokdo je totiž dnes schopen říci, kde bude pracovat za 10 let a jaký bude jeho celoživotní zdroj obživy. Kariérismus je také výsledkem konzumní společnosti. Lidé si uvědomují hodnotu peněz a fakt, že peníze jsou pro život důležité, a proto na místo volby rodinného zázemí raději volí kariéru a svobodu. Netýká se to ovšem pouze mužů, ale v současné době je tento stav velkým trendem i mezi ženami. I dospívající dívka vidí jako svou nejbližší budoucnost kariéru a až v pozdějším věku začíná přemýšlet o rodině. Klasický model, kdy je muž živitelem rodiny, pomalu mizí, pokud již nevymizel úplně. Ženy mají dnes stejné nároky na svou kariéru jako muži. Uspěchanost dnešní doby a materialistické

¹¹<http://www.skladiste.janpolak.cz/ucitelstvi/pedagogika/pedagogika-19.pdf>, 14.3. 2015.

¹²<http://www.skladiste.janpolak.cz/ucitelstvi/pedagogika/pedagogika-19.pdf>, 14.3. 2015.

postoje jednoduše táhnou populaci do neustálého kolotoče za touhou být úspěšný.¹³

2.1. Povaha volného času

Stejně tak jako má dnešní doba a společnost vysoké nároky, mají je i mladiství. Většina lidí na první místo žebříčkových hodnot volí, jak již bylo řečeno výše, vzdělání a kariéru. Nespokojí se s málem a lze říci, že moderní člověk vše vidí v materiální hodnotě, a proto jediné možné východisko, jak být v životě spokojený a úspěšný, vidí v penězích a majetku.

Nejčastější vliv na rozhodování, jak naložit se svým časem, má nejbližší okolí a vrstevníci. Není nikde pevně zakotveno, že dítě musí mít stejný životní styl jako jeho rodiče. Např. pokud oba rodiče dosáhli minimálního možného vzdělání, neznamená to, že se stejné vzdělání automaticky očekává od dítěte. Pokud dítě nevyrůstá v rodině s pevným finančním zázemím, nemusí to nutně znamenat, že ve své dospělosti bude ve stejné finanční situaci. Stejně tak je to myšleno i opačně. Dítě z dobře situované rodiny nemusí nezbytně dosáhnout stejných výsledků jako jeho rodiče. Příkladů, kdy mohou děti vyrůst s jistými handicap, může být mnoho. Neznamená to však, že tomu bude odpovídat i jejich budoucnost. Při dosažení určitého věku, většinou je tomu okolo věku 16 let, si může dítě samo volit své volnočasové aktivity a nakládat se svým volným časem dle svého uvážení.

Základním posláním a všeobecným cílem výchovy dětí a mládeže vo volnom čase je účinne prispievať k formovaniu a rozvoju osobnosti - jej fyzickej, psychickej, sociálnej a duchovnej stránky, vychádzajúc z individuálnych predpokladov každého jednotlivca (Kratochvílová, 2010: 182).

Nejčastější volnočasovou aktivitou mládeže mohou být kroužky a sportovní kluby. V současné době může být ale běžným trendem, že se dospívající jedinec kolektivním zájmovým činnostem všemožně vyhýbá. Neznamená to ovšem, že by společnost prostřednictvím zájmových institucí nenabízela dostatečné možnosti

¹³<http://www.skladiste.janpolak.cz/ucitelstvi/pedagogika/pedagogika-19.pdf>, 14.3. 2015.

využití volného času. Valná většina mládeže volí pasivní formu trávení volného času – internet, sledování televize, čtení knih atd.

Výchovou se rozumí konstruktivní, záměrné a cílevědomé, dlouhodobé působení toho, kdo vychovává, na osobu, jež je vychovávána. Volný čas dospělého se liší od volného času dítěte nebo mládeže ve svém rozsahu a obsahu. U dětí či mládeže je zapotřebí pedagogického vlivu a kontroly, protože tito jedinci jsou samostatní a nezávislí pouze do jisté míry (Pávková J., 2008: 65).

V odborné literatuře se setkáváme s pojmy, které jsou prezentovány jako ekvivalenty, nicméně tomu tak ve skutečnosti není. Jedná se o vyjádření výchovy dětí ve volném čase a výchovu mimo vyučování.

Výchova ve volném čase je širšího rozsahu, protože nezahrnuje pouze děti a mládež, ale i dospělé a v neposlední řadě jde i o povinnosti dětí, jakými jsou např. řádná příprava do školy. V souvislosti s touto formou výchovy velice úzce souvisí záměrné a cílevědomé formování a utváření životního stylu. K tomu využívá volného času. „*Je to typický způsob uspořádání činností, jednání lidí, vztahů, vědomí hodnot, norem a věcného prostředí ve společnosti, které je integrací životních způsobů jedince. Na převládajícím životním stylu závisí prestiž vzdělávání, postoj veřejnosti ke škole aj.*“ (Pávková J., 2008: 69) Takový životní styl pak vymezují materiální podmínky, osobnost člověka a většinou i životní styl, který ve společnosti převažuje. Klíčovou složkou je hodnotová orientace a samotné jednání člověka. Výchova ve volném čase si vytyčuje i několik výchovných cílů, které by si měl jedinec samostatně osvojit. Mělo by to zahrnovat rozvážné zacházení s materiálními podmínkami k tomu, jak by trávil volný čas. Měl by si přitom zvolit i vhodnou sociální skupinu, se kterou chce volný čas trávit. Hodnota volného času by neměla být ani přeceňována, ale ani podceňována (Pávková J., 2008: 69).

Výchova mimo vyučování je charakteristická především tím, že se nevztahuje na povinné vyučování a probíhá hlavně ve volném čase, kde do ní nezasahuje vliv rodiny a zajišťuje ji nějaká instituce (např. střediska volného času, domovy mládeže,

sdružení mládeže aj.). V jedinci by tato forma výuky měla evokovat potřebu celoživotního vzdělávání. Zahrnuje jak aktivity volného času, tak se věnuje i oblastí dětských povinností (Pávková J., 2008: 67).

Existuje několik členění zájmových činností ve volném čase, kde se jedná o oboustranný vztah mezi zájmy a potřebami. Naplňováním zájmů tak dochází k uspokojování potřeb. Existují dvě hlavní kategorie členění zájmů na *aktivní (produktivní) a receptivní*. Za aktivní činnosti se považují takové činnosti, při nichž jedinec samostatně vyvíjí nějakou činnost, a tím produkuje určité hodnoty. Naopak receptivní zájmy jsou takové, kdy se aktivita redukuje na vnímání předmětu zájmu. Může docházet ke vzájemnému prolínání zájmů nebo jejich doplňování. Dalším velice podrobným členěním rozdělujeme zájmy na – hluboké a povrchní (podle intenzity), krátkodobé, dlouhodobé, dočasné nebo trvalé (podle časového trvání), jednostranné a mnohostranné (podle stupně koncentrace), žádoucí a nežádoucí (zájmy z hlediska společenských norem) (Hájek B., 2008: 167).

Dále existuje také členění zájmů podle činností – rukodělná, technická, přírodovědná zájmová činnost, estetickovýchovná, tělovýchovná a sportovní, turistická, společenskovední zájmová činnost, a poslední jmenovaná, ale nejvíce rozšířená činnost na PC. Tyto činnosti jsou organizovány v tzv. *zájmových útvarech*, které mohou být následující – kroužek, soubor, klub, oddíl, kurz (Hájek B., 2008: 168-169).

V ideálním případě by měl být volný čas vynaložen na aktivní činnost a prosazování zdravého způsobu života, na sebevzdělávání a jiné aktivity, které by měly mít ve své podstatě pozitivní vliv na vývoj osobnosti, a zároveň by byly přínosné pro společnost. V realitě se s tím setkáváme pouze u vybraných jedinců. Běžně můžeme rozlišovat několik okruhů, podle vybraných aktivit, které může jedinec preferovat ve svém volném čase.

Někteří jedinci se dokáží opravdu odreagovat pouze za předpokladu, že vykonávají fyzickou aktivitu. Buď se sportovní aktivity jedinec přímo účastní v

aktivní formě, nebo se naopak podílí na sportu v jeho pasivní formě, tedy jako pouhý divák. Někdo preferuje poněkud klidnější formu trávení volného času pouhým sledováním televize, poslechem hudby nebo čtením knih. Je zajímavé, že i v současné době je u mládeže literatura velice oblíbeným koníčkem. Je statisticky dokázáno, že jedinci mezi 15-24 lety jsou nadprůměrnými čtenáři a návštěvníky knihoven. Ideálně sem zapadá i tolik zmiňované využívání internetu nebo hraní počítačových her. Jde taktéž o klidnou formu trávení volného času. Statistiky také vypovídají o tom, že se jedná o velice oblíbenou činnost, načež je velmi nadprůměrně provozována jedinci ve věku od 9 do 16 let. Celkem na 77% dospívajících jedinců ve věkovém rozmezí 16 až 24 let tráví svůj čas na internetu (Maříková H., 2013: 10).

Další formou vyplnění volného času může být návštěva kina, divadla, koncertu atp. Jedná se o kulturní vyžití, které preferuje nadprůměrný počet osob ve věku v rozmezí 15 až 30 let. Statistika ukazuje, že za rok 2012 navštívilo 87% této věkové kategorie kino nebo koncert. Dalších 77% si pro svůj volný čas zvolilo návštěvu muzea nebo galerie a na 56% volilo divadelní nebo taneční představení. Neprofesionálním kulturním činnostem aktivní formou se věnuje na 29% respondentů ve věkovém rozmezí 15 až 30 let (Maříková H., 2013: 10). Někteří jedinci také vyhledávají možnost se manuálně uplatnit nebo něco tvořit. Navštěvují tedy různé výtvarné nebo modelářské kroužky. Další zase mohou mít oblibu v domácích pracích nebo v různých kroužcích, jako je Junák, Sokol aj.

Čím dál tím více se rozšiřuje společenská (sociální) forma trávení volného času. Mnoho lidí tráví volné chvíle v kavárnách, hospodských zařízeních či restauracích, v tanečních klubech aj. To reflektuje potřebu jedinců být sociálně angažováni a být tak součástí společenského dění. A poslední, což také nesmí být opomenuto, je záliba jedinců v osobních schůzkách. Někteří preferují trávit svůj čas s partnerem. Aktivitám neformálního vzdělávání se ve svém volném čase za poslední měsíc věnovalo na 10% lidí ve věku 15 až 24 let (Maříková H., 2013: 10).

Toto byl výčet několika volnočasových aktivit, které napomáhají vývoji

specifických a individuálních rysů osobnosti. Společnost se ovšem potýká i s jedinci, kteří svou individualitu projevují takovou formou chování, které je považováno za neakceptovatelné. V určitých případech hraničí až s kriminalitou. Ke kriminálním činnostem vede člověka většinou několik faktorů, které mohou mít vliv na vývoj jeho osobnosti. Uvádí se, že mnoho problémů, s nimiž se jedinec potýká a má je pak potřebu filtrovat navenek, je psychického rázu.

Velmi důležitou roli zde sehrává i funkce rodiny a rodinné vazby. Za předpokladu, že není dítěti věnován dostatek pozornosti nebo se neklade důraz na jeho výchovu, může být výchovné selhání považováno za jeden z důvodů následné trestné činnosti mladistvých. Mnohokrát je toto chování výsledkem nedostatku času rodičů, nebo je způsobeno tím, že dítě vyrůstá jen s jedním z rodičů, či ze samotného přístupu rodiče vůči jedinci. Uspěchanost doby v rodinných vztazích způsobuje, že se dnes vytrácí model klasické pečující matky, která se stará o domácnost a rodinu. Ženy se snaží vyrovnat mužům v pracovních příležitostech a v pracovním nasazení, takže role klasické matky pečovatelky-ochranitelky postupně mizí. Kladným aspektem v tomto případě je dostatek finančních prostředků rodiny a zabezpečení dítěte, jestliže je s penězi nakládáno rozumně. Pokud dochází k negativním formám chování jedince, může to být ve většině případů spojeno s nedostatkem pozornosti nebo snahou narušit zažitý stereotyp a být středem pozornosti.

Neúplná rodina, kdy dítě vyrůstá pouze s jedním z rodičů, může být také v mnoha případech hlavním činitelem neadekvátního chování jedince. Nedostatek mužského dozoru a vzoru může způsobit, že se dítě vymkne kontrole. Nemusí se ovšem jednat jen o absenci muže, ale také o chladný přístup matky, která dítěti dává najevo, že je nechtěné. Takové děti mohou inklinovat k tomu, že se budou chtít dostat do velmi uzavřené sociální skupiny se stejným rodinným pozadím, a tím si tak nahrazovat klasický vzorec rodiny, jakožto místa, kam patří a naplňovat tak potřebu sounáležitosti. Takoví jedinci se většinou uchylují k sebedestruktivním činům a k nevážení si sebe samého. Většinou zde dochází k narkomanii, bezdomovectví, gamblerství a tak dále.

Dalším faktorem, který má vliv na jedince, je sociální skupina, do které patří. K takové selekci dochází hlavně ve škole, kde se tvoří skupiny, party vrstevníků, kteří mají většinou stejný vkus, podobné názory nebo pochází ze stejných sociálních vrstev. Je pozoruhodné, jak děti dokáží odhadnout, kdo má bohatší rodiče a kdo nikoli pouze na základě oblečení nebo mobilu. A podle toho vytvářejí své skupinky. Jedinci ze sociálně slabších tříd nejsou příliš akceptováni, jsou více uzavřeni do sebe, více se věnují učení a, bohužel, mnohdy se stávají oběťmi šikany.

V současnosti různé „skupinkování“ jedinců a utváření part zvyšuje riziko možného výskytu některého negativního jevu jako je kouření, společná konzumace alkoholu nebo kouření marihuany. Nelze opomenout, že se často můžeme setkat se šikanou nebo jinou formou násilného jednání, záškoláctvím, netolerancí vůči „těm“ odlišným atd. Setkáváme se se skupinami různých subkultur – punk, hip hop, hippies apod., kde si děti najdou svůj vzor a ten se snaží napodobovat. Někdy je to doprovázeno jistými odchylkami v chování nebo v oblékání. Vymezení vlastního stylu ale může jedince svádět k negativním stereotypům – punker bývá hubený a velmi často opilý, hippie bývá dlouhovlasý a velmi často pod vlivem marihuany atd.

Je tedy možné vidět, že je mnoho směrů, ze kterých si mohou dnes jedinci zvolit a pro který se rozhodnout. Nelze říci, že by v současnosti někomu chyběla možnost volby nebo že by neměl jinou možnost. Důležité je, aby byl člověk schopen přijmout následky svého chování a nést odpovědnost za učiněné rozhodnutí. Starší lidé mnohdy sociálně-patologické jevy mládeže považují za výsledek nedůsledné výchovy a toho, že rodiče dětem koupí vše, na co si vzpomenou.

To, co má ovšem největší vliv na jedince, je internet a televize. Snad nikdy dříve nebylo možné v televizi vidět takové množství násilí, sexuálních úchylek, vraždění nebo jiné formy sociálně-patologických jevů v běžném vysílacím čase. Děti tak mohou vyrůstat v iluzi, že vše co vidí, je realita a jde o normální chování společnosti. To samé lze říci o internetu. Ten disponuje samozřejmě mnoha výhodami, ovšem pouze za předpokladu, že jej bude jedinec využívat ve svůj prospěch.

Při správné volbě vhodných internetových domén se uživatel může vzdělávat, rozšiřovat si obzory a hlavně cítit, že má celý svět v hrsti. Trendem asi posledních deseti let je ovšem něco zcela jiného. Rozšiřuje se výskyt deviantního chování prostřednictvím internetové sítě. Dnes má téměř každý založený svůj účet na Facebooku, Twitteru a značná část populace sleduje videa na Youtube či Streamu. Lidé mnohokrát preferují virtuální realitu, před realitou všedního dne. Raději spolu komunikují přes sociální sítě, než aby se společně setkali. Do jisté míry to lze chápat, protože člověk se tak nevystavuje nebezpečí okolního světa, když sedí pohodlně doma. Chybou ovšem je, že tyto různé internetové domény silně narušují vlastní soukromí a umožňují tak i neznámým jedincům nahlédnout do života ostatních. A jsou to právě adolescenti, kteří těmto vlivům podléhají nejvíce. I když jsou denně informováni o negativěch a o tom, co všechno může neuvážené užívání internetu způsobit, přesto je tento fakt nezastaví ve sdílení svého soukromí a “otevírání se světu.”

Chování dnešní mládeže lze do jisté míry považovat za stereotypní. Nesetkáváme se dnes s mnoha případy, kdy by se jednotliví šestnáctiletí adolescenti výrazně odlišovali ve svém chování od svých vrstevníků. Pomineme-li nějaké extrémní případy. Jejich chování je podmíněno současným dobovým přístupem a konzumem. To, co bylo dříve považováno za normální, resp. přirozený styl výchovy (rodič rovná se autorita, domácí „vězení“, plesknutí nebo zabavení nějaké věci, která je pro jedince důležitá, bylo běžné), je v současném konceptu výchovy považováno za zastaralé a omezující svobodu dítěte. Všeobecně se mnoho lidí domnívá, že nejlepším způsobem, jak vychovávat současné děti, je neustále jim věci důsledně vysvětlovat a informovat je o negativěch, dávat jim dostatek svobody a minimálně je omezovat. Neomezená svoboda, život bez rozumných pravidel a mantinelů však nesvědčí ani dětem samotným, jak lze vidět v současné společnosti. Rodičovské role jsou často obráceny, rodiče se vědomě podřizují požadavkům svých dětí. Kompenzují tím nedostatek času, který by dětem mohli věnovat a společně jej s nimi smysluplně trávit.

Nebylo by na místě tvrdit, že se adolescenti „rozvívají“ pomaleji v předešlém století než je tomu v 21. století. Minulé generace neměly tolik možností, jako má ta

dnešní a na starších generacích bylo i patrné odmítání pokroků vědy. Předešlá generace byla odkázána na to, co je naučí ve škole, co si přečtou v knize nebo v časopise nebo možná, co budou dávat v televizi. Učila se především z historie a ze zkušeností dospělých.

Současná mladá generace má neomezené možnosti a už nepřihlíží k historickým souvislostem. Automaticky přijímá pouze současnost, aktuálnost a nic víc je nezajímá. Má svůj vlastní svět. Je to možná i důsledek toho, že dnešní doba už nemůže nabídnout nic převratného (kromě pokroků v medicíně samozřejmě). Elektrotechnika je v tom největším rozmachu, móda již také nepřináší nic závratně nového, protože módní trendy většinou čerpají z těch předešlých atd.

Je poměrně jedno, jestli dítě studuje gymnázium, střední školu nebo odborné učiliště. Každý se ve svém volném čase připravuje do školy, učí se na zkoušení či testy a ve zbytku času, dělá to, co většina ostatních. Společnost dospěla do fáze stereotypu, kdy se lidé chovají převážně stejně, a mládež jedná podle zaběhnutého vzoru konzumní společnosti. Je těžké jim rozmluvit, aby nepodléhali tolik požadavkům doby a snažili se změnit své chování.

3. Projekt a prezentace empirického šetření

3.1. Teoretická východiska empirického šetření

V 90. letech 20. století se Česká republika vydala cestou neoliberalních transformací za účelem vytvoření nového tržního hospodářství a zavedení demokratických principů. Tento přechod přinesl naší společnosti řadu pozitivních i negativních dopadů. Globalizace, ekonomická nadřazenost, pozdní modernita, prohlubování demokracie, pluralita, digitální technologie a nesmíme opomenout vliv klasického konzumerismu, to vše nezanedbatelnou měrou přispělo k diferenciaci společnosti. Trendem současnosti je masové využívání technologií, sociálních sítí a potřeba mít všeho přebytek. Tento způsob života bohužel sebou přináší množství problémů, které následně vyúsťují v patologické hráčství, alkoholismus, deprese, finanční dluhy, asocíální jednání a podobně.

Od jedinců se očekává neustálá výkonnost a potřeba úspěšnosti. Málokdo si chce připustit, že současná mládež pouze reflektuje stávající obraz společnosti a její nově nastavenou hodnotovou orientaci. Mládež prostřednictvím svých vzorů přejímá vzorce a způsoby chování, které je nějakým způsobem ovlivňují, přestože si to nechtějí připustit a přiznat. Vliv neustále útočící masové reklamy z obrazových a tištěných masmédií je naprosto zřejmý a neoddiskutovatelný.

Nesmírně důležité je zamýšlet se nad různými způsoby výchovy jedinců k životu. Je nutné rozvíjet jejich talent, osobnost a tvůrčí svobody, nicméně v určitých mantinelech. Tomuto rozvoji jedinců mimo jiné pomáhá i takzvaná zážitková výchova, která jako hlavní nástroj používá aktivní přístup k volnému času. Jedinci by se měli zaměřovat na různé sportovní aktivity, ať již v přírodě nebo tělocvičně, nemělo by se zapomínat ani na umělecké aktivity a další obory rozvíjející intelekt, společenskou komunikaci a sebepoznání. Volný čas je opakem času, který musíme věnovat povinným činnostem. Existují proto organizace, jež pomáhají tento volný čas smysluplně pod odborným vedením vyplnit. Přesto je nemalé množství jedinců, kteří se aktivně ničeho neúčastní nebo svůj volný čas prožívají pouze pasivně. Důvodem může být například nedostatek času, lenost, pohodlnost, nezájem.

V současné době, po absolvování povinné školní docházky, má jedinec možnost si vybrat z několika typů školských zařízení s různým zaměřením. Na výběr má mezi gymnázii, středními odbornými školami, odbornými učilišti atd. Středoškolské vzdělání by mělo studentům umožnit získat znalosti, které jim pomohou při výběru budoucího zaměstnání nebo je připraví pro další studium na vysoké škole. Mimoškolní aktivity by měly pomáhat celkovému rozvoji osobnosti, ale i v procesu vlastního vzdělávání na vybrané škole.

3.2. Cíle a úkoly empirického šetření

Cílem praktické části bakalářské práce bylo zjistit konkrétní volnočasové aktivity současné středoškolské mládeže na dvou různých typech středních škol. Zda jejich volnočasové aktivity měly nějaký vliv na výběr školy, kterou v současné době studují, zda důsledkem přechodu ze základní školy na střední došlo ke změně jejich volnočasových aktivit, zda jsou v současnosti a jakým způsobem ovlivňováni svými vzory prezentovanými masmédií. A další kritéria spojená s činností ve volném čase.

3.3. Reálné hypotézy

1. Současná šestnáctiletá mládež podléhá vzorům zpěváků populární hudby prezentovaných masmédií.
2. Volnočasové aktivity současné šestnáctileté mládeže jsou sofistikovanější (odborně vedené) u žáků gymnázia v porovnání s žáky odborného učiliště bez maturity.
3. Ve volnočasových aktivitách se dívky převážně věnují uměleckému nebo duševnímu rozvoji a chlapci fyzickým aktivitám.
4. Studenti gymnázia si vybírají své volnočasové aktivity v závislosti na svém zvoleném oboru studia na rozdíl od studentů odborného učiliště, kteří svůj volný čas příliš neřeší.

3.4. Analýza výzkumného nástroje

Jako výzkumný nástroj jsem použil empirickou metodu zkoumání. V empirických výzkumech se používají nejčastěji metody pozorování, dotazníková metoda, rozhovor, projektní techniky, obsahová analýza pedagogických dokumentů, kasuistika, pedagogický experiment. Empirické metody jsou bezprostředně spjaty s výchovně vzdělávací skutečností a jejími konkrétními jevy. Na základě známých poznatků se v empirickém výzkumu formuluje vědecká hypotéza, která obsahuje nová pravděpodobná tvrzení, jejichž správnost dosud nebyla prokázána. V hypotézách se vyjadřují rozdíly, vztahy nebo následky mezi jevy, které budeme sledovat (Švarcová-Slabinová, 2005: 22-23).

Pro vlastní výzkum jsem jako hlavní nástroj zvolil dotazníkovou metodu v kombinaci s metodou pozorování. Dotazníková metoda je založena na hromadném shromažďování dat a patří k jedné z nejvíce používaných. Pro velké množství informací, které jsem potřeboval zpracovat v rámci zjišťování volnočasových aktivit současné šestnáctileté mládeže na dvou různých typech středních škol, padla volba právě na tuto empirickou metodu. Metoda pozorování pouze okrajově doplnila pohled na zvolené téma. V rámci tohoto empirického šetření používám pojmy:

- Respondent – osoba, která vyplňuje dotazník (v tomto případě student)
- Položky, otázky – úkolové jednotky, které mají respondenti vyplnit

Položky mohou být:

- otevřené (nestrukturované)
- polouzavřené
- uzavřené (strukturované)
- škálované

Otevřené položky neurčují rozsah ani formu odpovědi. Respondent volí podobu odpovědi a sám určuje, co sdělí a co nesdělí. Položky polouzavřené nabízejí alternativní odpověď a poté vyžadují její vysvětlení. Uzavřené položky nabízejí volbu mezi dvěma nebo více alternativami připravených odpovědí. Úkolem respondenta je označit, kterou z nich považuje za správnou. Položky nabízející více

možností by měly poskytovat i alternativu „jiné“ pro případ, že se respondent neztotožní s žádnou z nabízených odpovědí. Položky škálované mají pevně stanoveny alternativy. Respondent neovlivňuje obsah ani formu odpovědi, vybírá z přesně formulovaných alternativ a umísťuje odpověď na určitý bod na škále. Při konstrukci dotazníku je nutné brát v úvahu věk, schopnosti respondentů, složitost problému. Dotazník jako celek by neměl vyžadovat příliš mnoho času na vyplnění. Podceňovanou součástí přípravy dotazníku je tzv. předvýzkum. V rámci tohoto předvýzkumu je na malém vzorku respondentů testována jasnost, srozumitelnost, jednoznačnost a smysluplnost otázek. Na základě odpovědí je finální dotazník upraven a doplněn, aby přesně splňoval zadání (Švarcová-Slabinová, 2005: 25-27).

V příloze bakalářské práce je uveden použitý dotazník, prostřednictvím kterého proběhl výzkum volnočasových aktivit současné šestnáctileté mládeže na dvou typech středních škol. Dle výše zmíněného jsem při sestavování dotazníku vycházel z teoretického základu a současně jsem při výběru typu otázek věnoval velkou pozornost jejich jasnosti, významové nezaměnitelnosti a formulaci z důvodu ověření hypotéz, které jsem si stanovil. Dotazník obsahuje 26 otázek vytvořených v elektronické podobě programem Survio a byl umístěn na internetové adrese <http://www.survio.com/cs/>. Převážná část otázek je uzavřená (1 - 4, 6 - 7, 10 - 26) nebo polouzavřená (8 - 9). Otevřená je pouze otázka číslo 5. Škálovanou otázku jsem nepoužil.

3.5. Analýza vzorku respondentů

K analýze vzorku respondentů jsou určeny otázky číslo 1 – 4 a 22. Na základě vyhodnocení odpovědí jsem byl následně schopen určit jednotlivé statistické skupiny: celkový počet, počet žen a mužů, jaký typ školy a obor studují, zda za studiem dojíždějí, jak získávají peníze na své osobní nadstandartní potřeby.

Jak již bylo uvedeno, jako respondenty jsem zvolil šestnáctileté studenty prvního ročníku dvou různých typů středních škol. Střední odborná učiliště jsou zřízena v Královéhradeckém kraji ve dvou různých městech s počtem obyvatel cca 10 a 20 tisíc. Jako respondenti gymnázia byli osloveni studenti dvou pražských gymnázií. Předpokladem bylo, že studenti středních odborných učilišť budou vycházet z trochu rozdílnějšího sociálního prostředí než studenti pražských gymnázií.

3.6. Organizace empirického šetření

V rámci empirického šetření jsem provedl na malém vzorku studentů předvýzkum. Oslovil jsem svou dceru a požádal její spolužáky na gymnáziu, jež studuje, o spolupráci a na základě jejich připomínek jsem dotazník upravil.

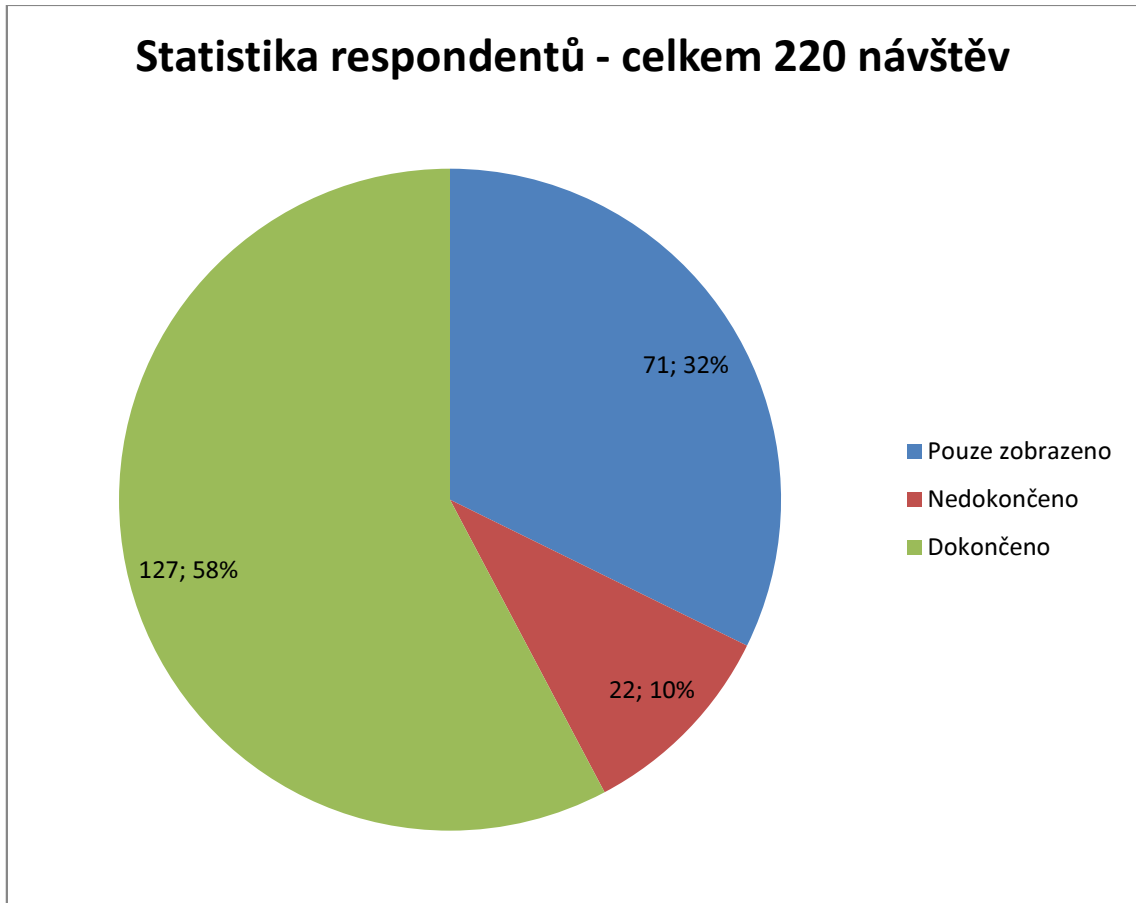
Po předběžné telefonické domluvě s konkrétními učiteli jsem prostřednictvím emailu rozeslal odkaz na konečnou verzi dotazníku na dvě gymnázia a dvě střední odborná učiliště. Současně jsem odkaz umístil na „facebook“ stránky spřízněných studentů k další distribuci mezi jejich šestnáctileté spolužáky a kamarády. Na oslovených školách měli studenti v hodině informatiky možnost dotazník vyplnit. Osobně jsem se výzkumu nezúčastnil.

Tímto způsobem bylo osloveno 220 studentů. Bohužel návratnost vyplněných dotazníků byla ovlivněna ochotou či spíše neochotou studentů i některých vyučujících se takovychto výzkumů účastnit. Důvody vyučujících – velké množství podobných dotazníků a anket, které zdržují od výuky a celkově mají nulový přínos pro studenty. Důvody studentů – ve většině případů prostá neochota a práce navíc, která je obtěžuje.

3.7. Prezentace a vyhodnocení empirického šetření

Celkem bylo elektronickým dotazníkem osloveno 220 studentů. Z tohoto počtu 71 studentů dotazník pouze zobrazilo a 22 nedokončilo vyplňování. 127 úplně vypracovaných dotazníků představuje 58% celkovou úspěšnost-návratnost. (obr. 1)

Obrázek 1

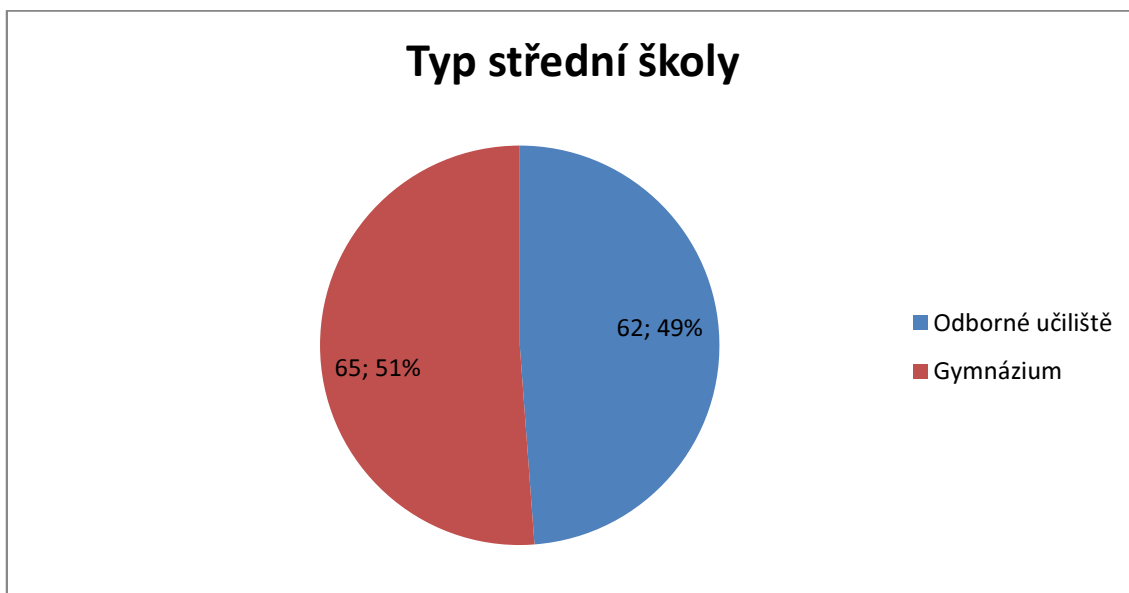
Řádně vypracované dotazníky lze následně analyzovat jak z pohledu žen (dívek), tak z pohledu mužů (chlapců). Na dotazník odpovědělo, jak již bylo uvedeno, celkem 127 respondentů, což představuje 38 studentek a 89 studentů. Vyjádřeno procentuálně 30% žen a 70% mužů. Bohužel, všechny ženy ve výběrovém souboru tohoto empirického šetření byly jen studentky gymnázia. (obr. 2)

Obrázek 2

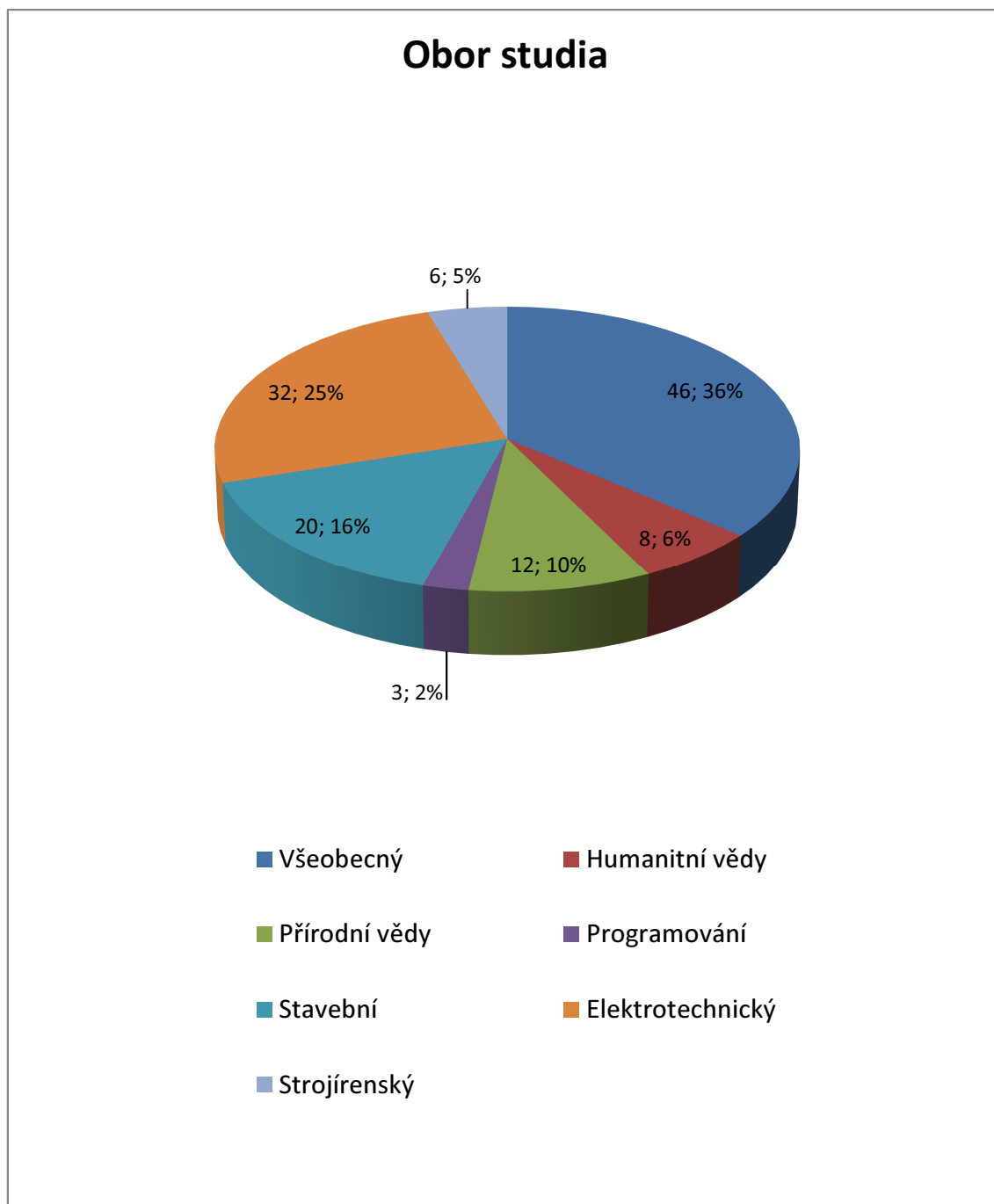
Jak je vidět na následujícím grafu, pokud rozdělíme respondenty tohoto výzkumu podle typu studované střední školy, na dotazník odpověděl skoro stejný počet studentů gymnázia (65) a odborného učiliště (62). (obr. 3)

Obrázek 3

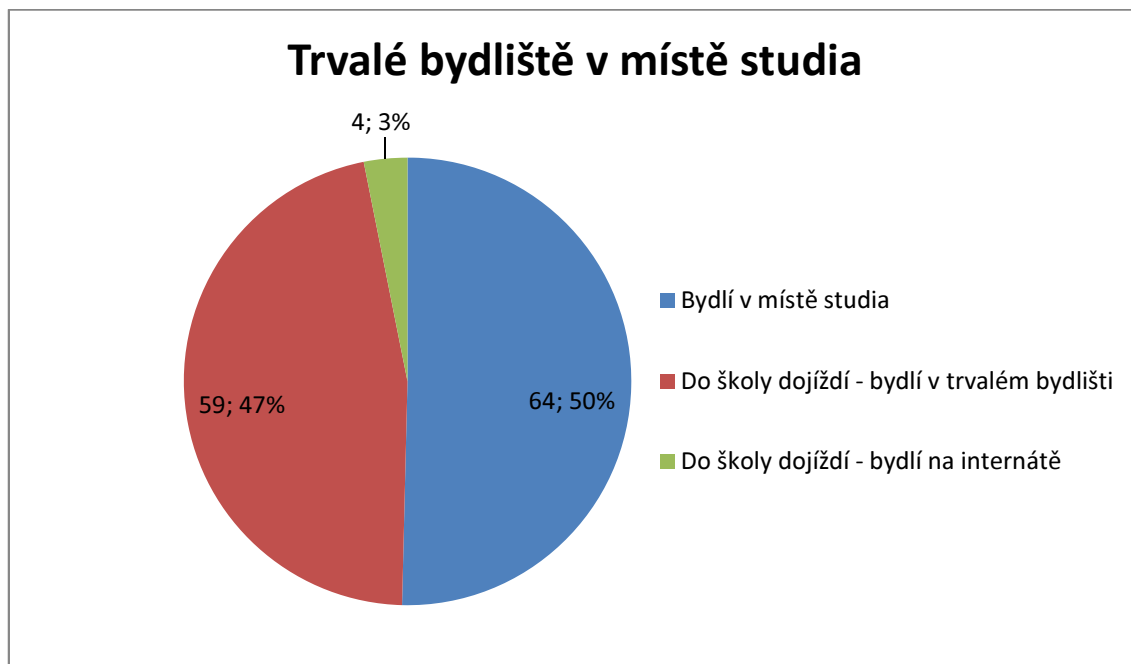
Na obor studia se dotazovala otázka číslo 3. Všeobecný směr, humanitní vědy, přírodní vědy a programování je vyučováno na pražských gymnáziích. Obor elektrotechnický, strojírenský a stavební je vyučován v Královéhradeckém kraji. Z grafu je zřejmé poměrné zastoupení jednotlivých oborů i s procentuálním vyjádřením. (obr. 4)

Obrázek 4

Další z otázek zjišťovala bydliště respondentů. Z grafického zobrazení je patrné, že 97% respondentů studuje v místě svého trvalého bydliště nebo v takové vzdálenosti, která je neomezuje v denním dojíždění. Tři studenti učebního oboru a jeden student gymnázia odpověděli, že do školy dojíždí a v průběhu školního týdne bydlí na internátě. (obr. 5)

Obrázek 5

Otázka číslo 5 se dotazovala respondentů na jejich konkrétní volnočasové aktivity před vstupem na střední školu. Byla použita otevřená forma a respondenti měli možnost volné odpovědi. Otázku jsem vyhodnotil ze dvou hledisek:

1. Počtu jednotlivých volnočasových aktivit jednotlivých respondentů
2. Konkrétní volnočasové aktivity, které jsem rozdělil do skupin (sport, umělecká činnost, PC a elektronika, jiné činnosti)

ad 1. Respondenti věnovali svůj volný čas jedné až šesti různým aktivitám. Největší počet – 50 respondentů odpovědělo, že se věnovalo jen jedné aktivitě, což představuje 40% dotazovaných. Dvěma aktivitám se věnovalo 41 (32%) a třem aktivitám 27 (21%) dotazovaných respondentů. Čtyřem až šesti aktivitám se věnovalo 8 (5%) respondentů. Jedna odpověď zněla nic (1%). (obr. 6)

Obrázek 6

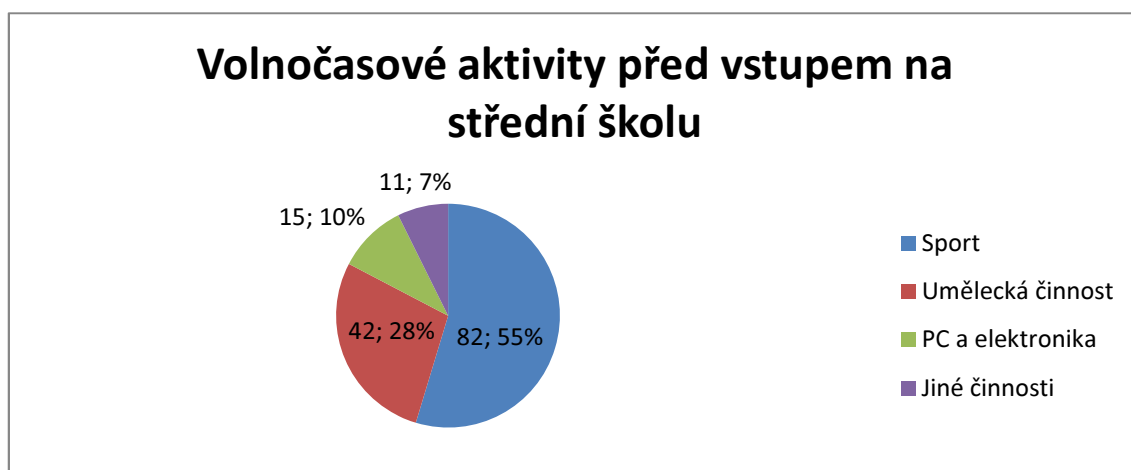
ad 2. Převážná část odpovědí na otázku jakým aktivitám se před vstupem na střední školu věnovali, představovala hlavně nějakou formu sportu nebo sportovní činnosti. Mimo obvyklou atletiku, gymnastiku, fotbal, florbal, tenis se zde objevily například parkour, stepování, jachting, šerm, bojové sporty nebo rybářství a kuželky.

Druhá velká skupina se týkala umělecké činnosti. V rámci této skupiny mě mimo tance, hry na různé hudební nástroje (klavír, trubka, saxofon, příčná flétna, kytara), divadla, zpěvu a malování zaujalo skládání hudby a literární tvorba.

Třetí skupina PC a elektronika zahrnuje nejen očekávané hraní her, ale i programování, sestavování počítačů a serverů nebo jejich opravy. Dále se zde objevuje experimentování s elektronikou a LED osvětlením.

Ve skupině jiných činností najdeme například opravy a jízdu na motorce, astronomii, modelářství, pomoc v podnikání, práci vedoucího v turistickém oddíle. (obr. 7)

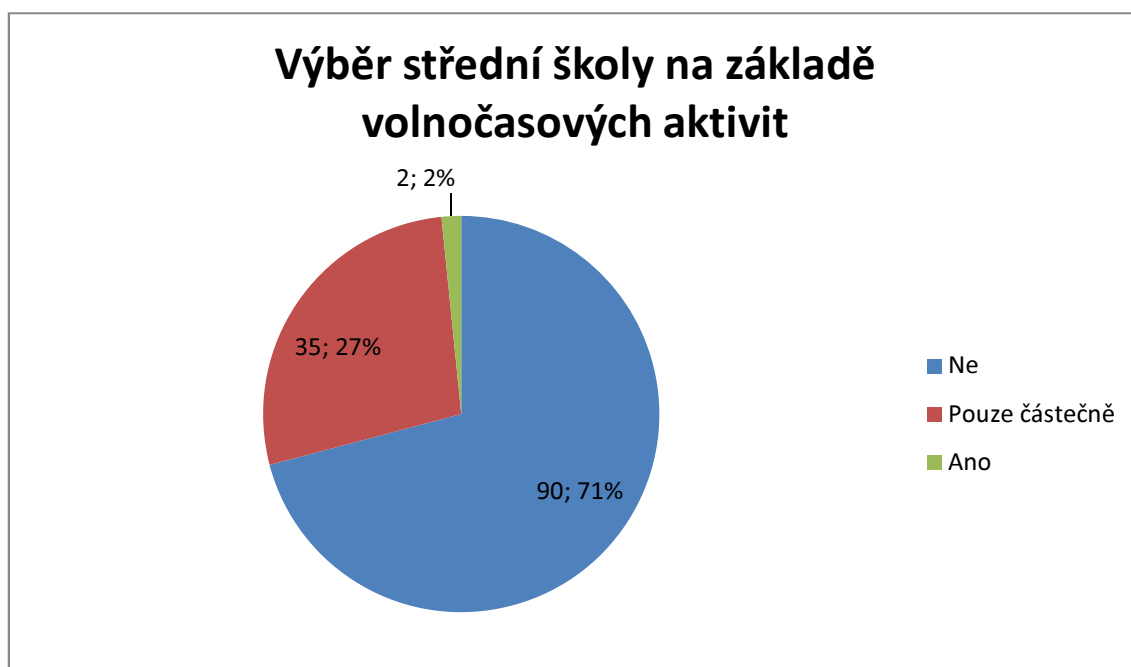
Obrázek 7

Výsledky dotazu na následující otázky číslo 6 a 7 je nutné chápat v souvislosti s předchozí otázkou číslo 5.

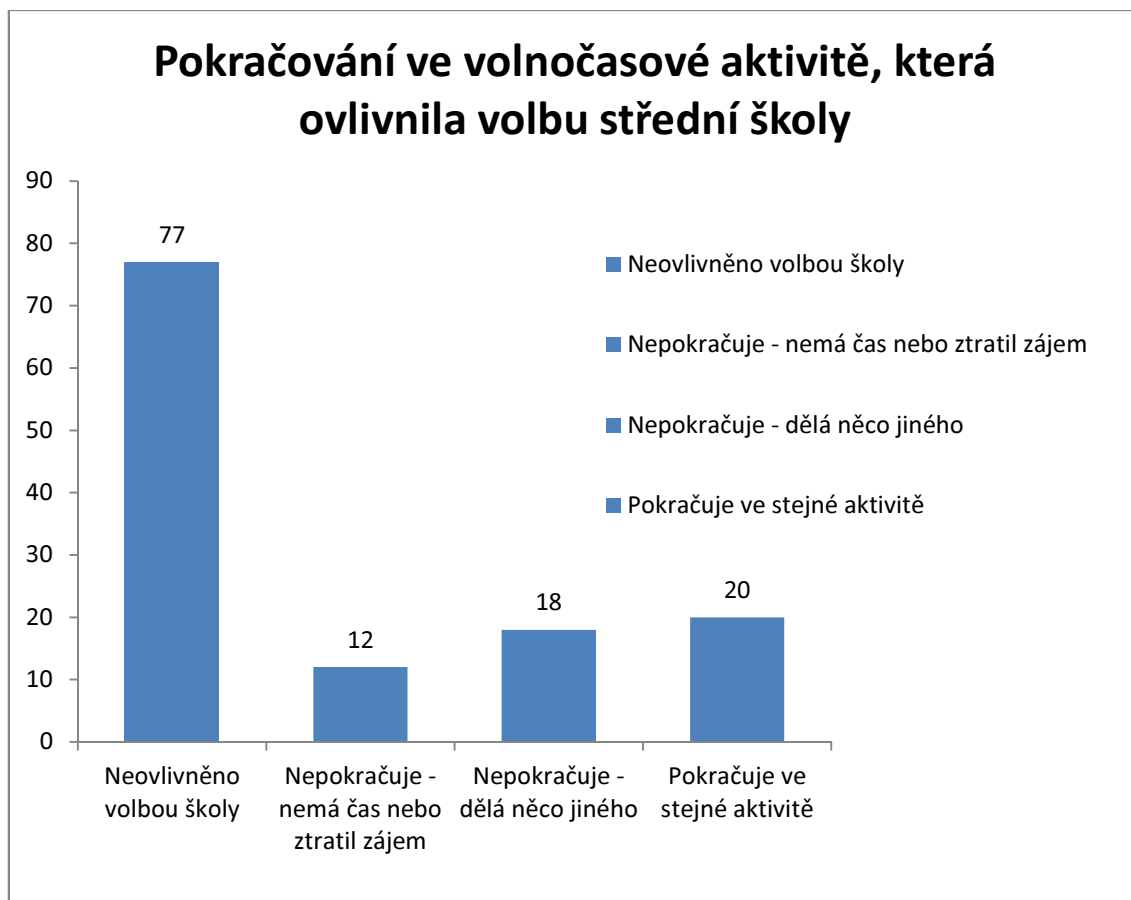
Odpovědi, zda školu pro další studium vybírali na základě svých volnočasových aktivit, zájmů a koníčků, drtivá většina (71%) vybrala odpověď *Ne*. Jen dva studenti vyplnili volbu *Ano*. Jako aktivitu, která usnadnila výběr školy, uvedli elektroniku a fotbal. 35 respondentů, což představuje 27%, potvrzuje pouze částečné ovlivnění svou volnočasovou aktivitou. (obr. 8)

Obrázek 8

Pokud pomineme fakt, který je uveden výše, že 71% respondentů nebralo při volbě střední školy v potaz své volnočasové aktivity, v otázce číslo 7, zda pokračují v některé své aktivitě, 12 respondentů odpovědělo, že již o ni ztratili zájem nebo nemají dostatek času. Dalších 18 respondentů uvedlo, že se zabývají jinou činností, která je více baví. 20 respondentů v položce *Ano - uveďte jaké*, doplnilo ze skupiny sport - fotbal, tenis, atletiku, fitness, snowboarding a scootering, karate, jachting, stolní tenis. Do skupiny umělecká činnost pak - tanec, kytaru, klavír, četbu. Ve skupině PC a elektronika zůstalo - experimentování s elektronikou, programování a činnosti spojené se sestavováním a nastavováním serverů. (obr. 9)

Obrázek 9

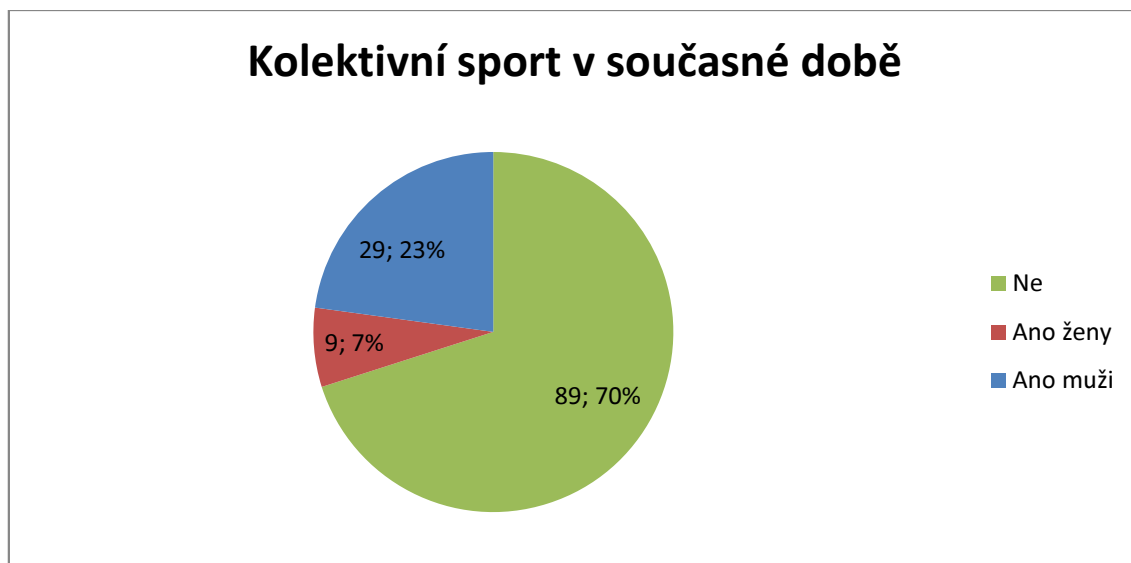
V následujících otázkách číslo 8, 9, 10 jsem zjišťoval jakému kolektivnímu nebo individuálnímu sportu a jakým dalším konkrétním volnočasovým aktivitám se v současnosti respondenti věnují. Dalším cílem bylo zjistit rozdíly mezi aktivitami dívek a chlapců.

Kolektivnímu sportu se celkově věnuje 38 respondentů (30%). Pokud tento počet rozdělíme na ženy a muže:

9 (7%) žen se věnuje následujícím kolektivním sportům: společenský tanec, irský tanec, basketbal, volejbal, fotbal, hasičský sport, softball.

29 (23%) mužů se věnuje těmto kolektivním sportům: fotbal, nohejbal, hokej, florbal, basketbal, volejbal, stolní tenis, hip hop, soutěžní choreografie, kuželky, házená, hasičský sport, TJ Sokol. (obr. 10)

Obrázek 10

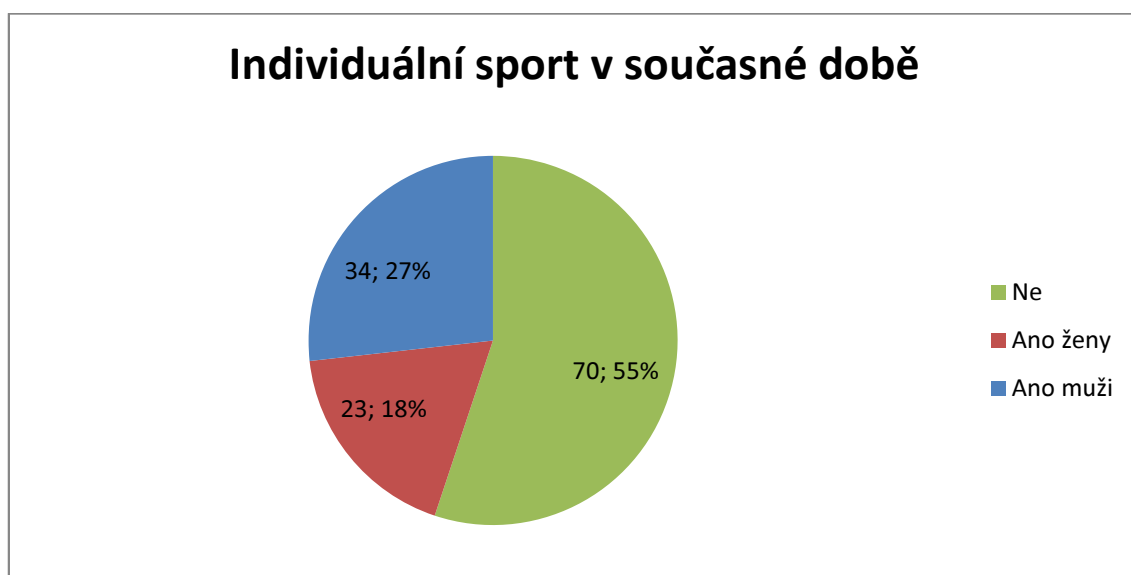

Individuálnímu sportu se věnuje celkem 57 respondentů (45%). Pokud tento počet opět rozdělíme na ženy a muže:

23 (18%) žen se věnuje individuálním sportům: atletika, fitness, lyžování, tenis, jezdeckví, thaibox, judo, plavání, jachting, snowboarding, gymnastika.

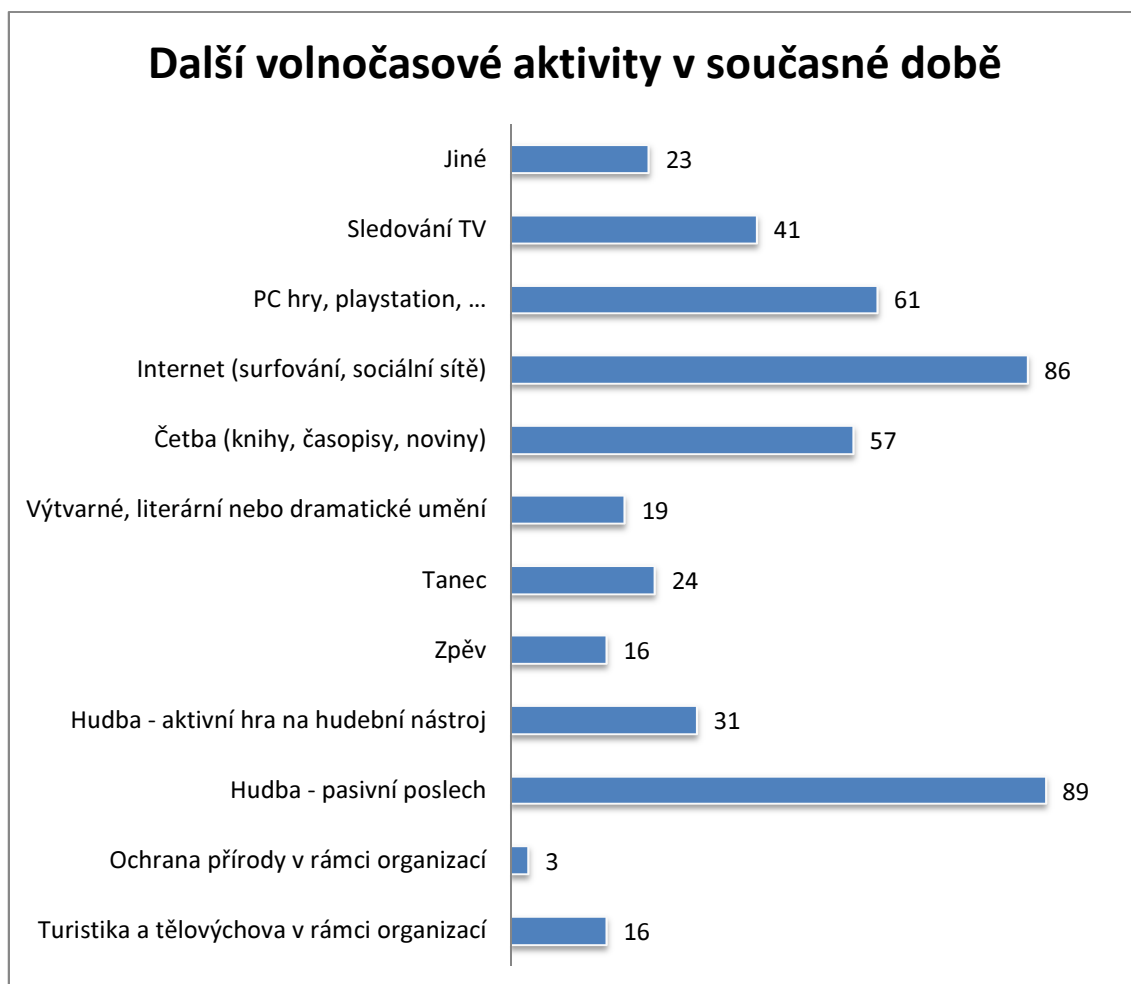
34 (27%) mužů se věnuje individuálním sportům: atletika, squash, fitness, historický šerm, posilování, plavání, běh, rybaření, snowboarding a scootering, šachy, cyklistika, bojové sporty, box, motocross, jezdeckví, parkour. (obr. 11)

Obrázek 11

Aby byl pohled ucelený, otázka 10 se dotazovala na další volnočasové aktivity, kterým se respondenti věnují. (obr. 12)

Obrázek 12

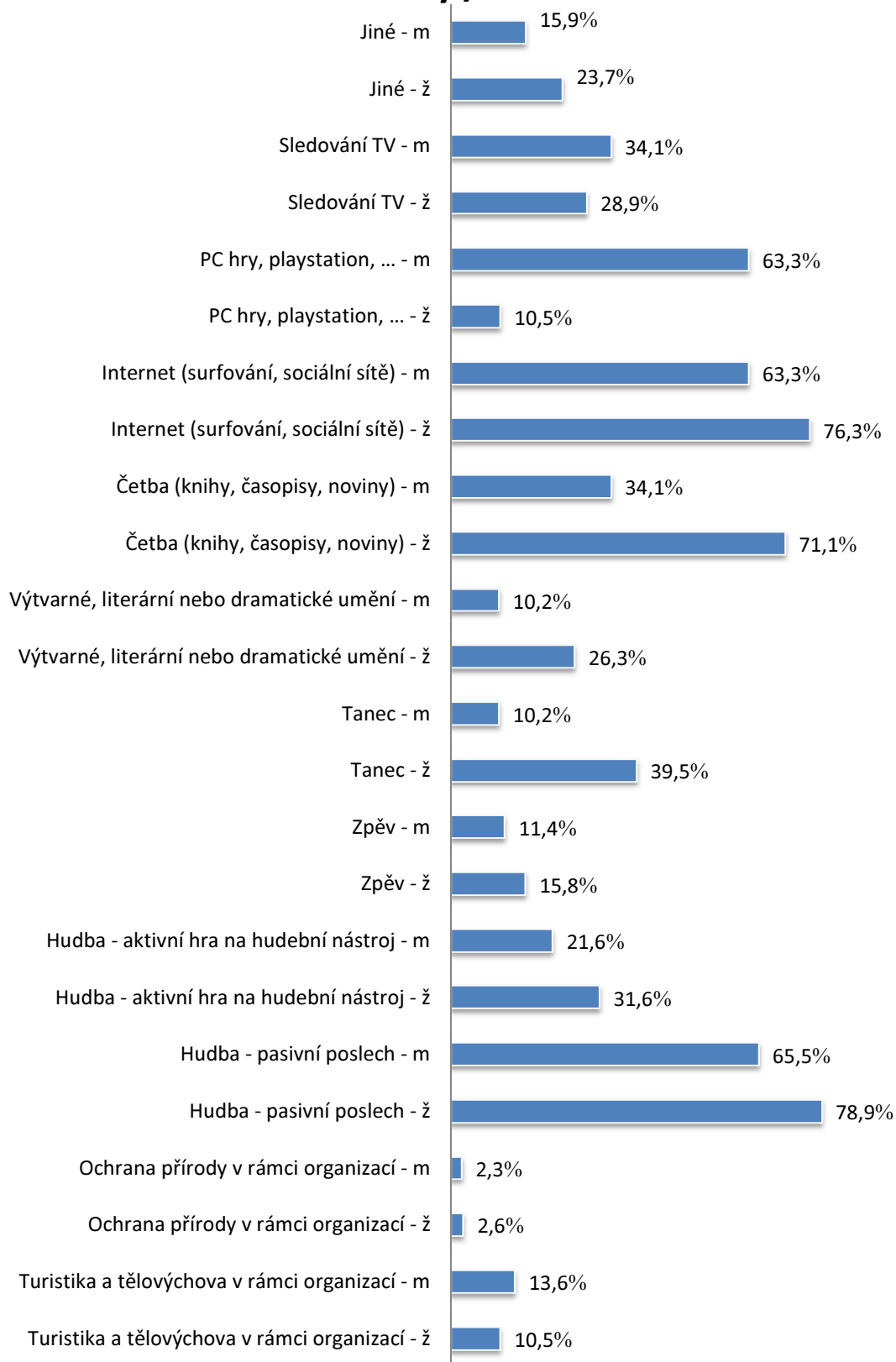
Graf znázorňuje celkové porovnání jednotlivých aktivit za celou skupinu respondentů. Jak je vidět, pasivní poslech hudby (89 respondentů) a internet (86 respondentů) jsou velmi vyhledávané možnosti trávení času. Následuje hraní her na PC (61), četba (57) a v neposlední řadě sledování TV (41).

Respondenti měli opět možnost v odpovědi *Jiné* (23) doplnit aktivitu, která jim nebyla nabídnuta. Ve výčtu se například objevilo: dobrovolnictví, astronomie, jazykové kurzy, parkour, brigády, airsoft, procházky, trénování dětí, pečení a vaření, opravy a jízda na motocyklu, programování.

Na dalším grafu (obr. 13) jsou procentuálně vyjádřeny jednotlivé aktivity, a zároveň je jejich využití porovnáváno mezi ženami a muži.

Obrázek 13

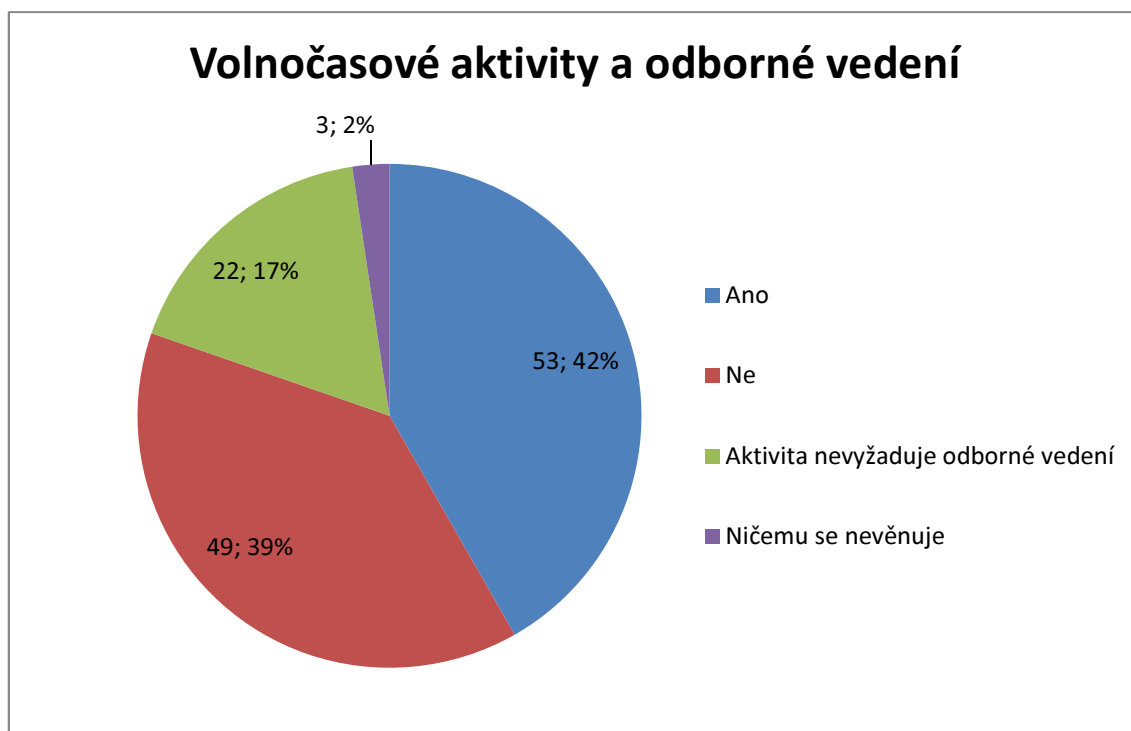
Další volnočasové aktivity v současné době ženy / muži

Další skupina otázek (11, 12, 13) byla zaměřena směrem k odbornosti. Zda je pro respondenty důležité, aby aktivita kterou provozují, měla odborné vedení a pokud ho nevyžadují, zda si danou problematiku sami nastudují a naplánují.

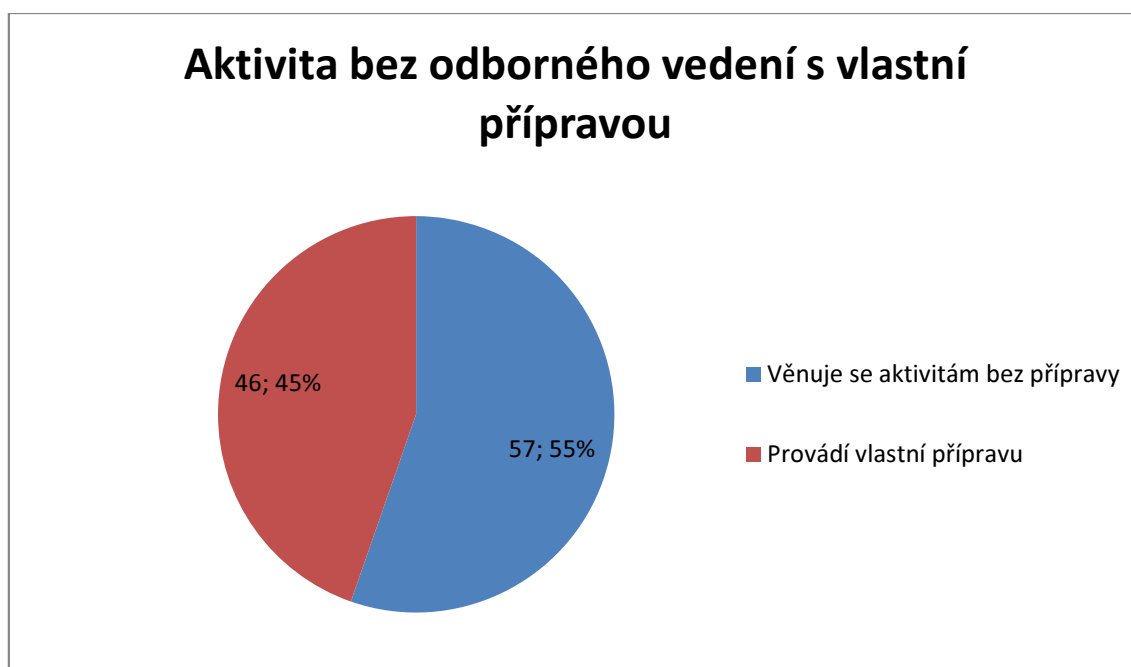
Na grafu (obr. 14) je vidět, že 53 (42%) respondentů je pod odborným vedením z důvodu, že je pro ně důležité. Současně jim přináší pocit, že se dozví něco navíc, lépe se naučí nebo vytvoří. Druhá velká skupina, 49 (39%) respondentů žádné odborné vedení nevyžaduje a raději si své volnočasové aktivity organizuje samostatně. Třetí skupina 22 (17%) respondentů se věnuje takové aktivitě, která nevyžaduje odborné vedení a není ji nutné zvlášť organizovat. Tři respondenti (2%) uvedli, že se vůbec ničemu nevěnují.

Obrázek 14

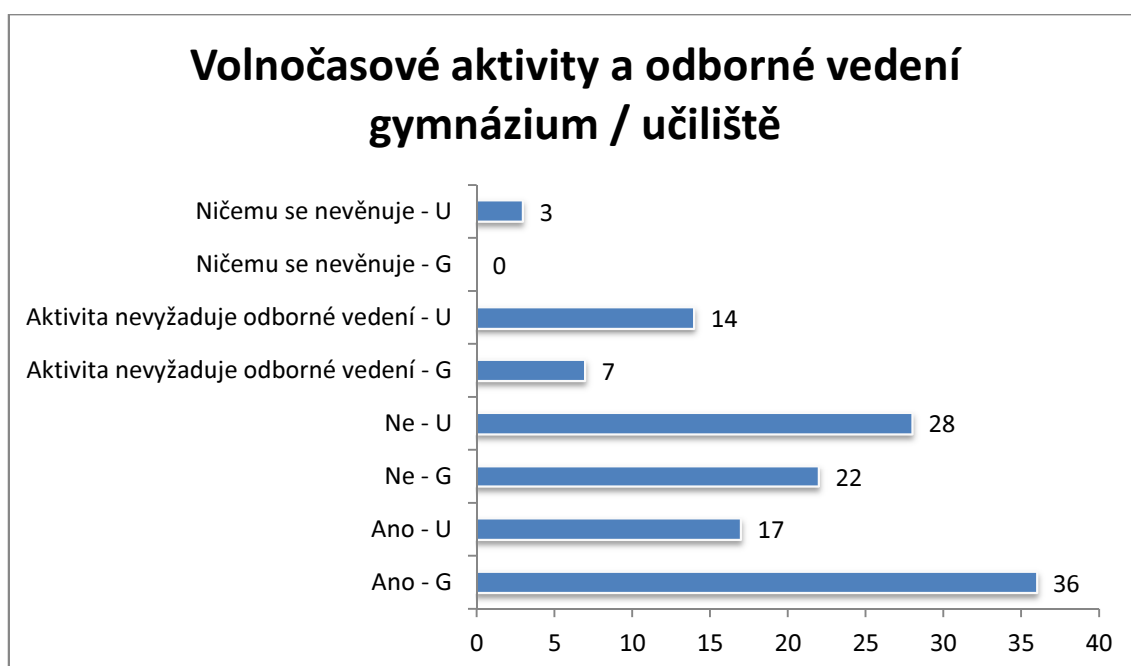
Pokud respondenti odpověděli, že jejich aktivita nevyžaduje odborné vedení, v následující otázce se měli vyjádřit, jestli si činnost předem nastudují a naplánují či nikoli. Z odpovědí vyplývá následující: 57 (55%) respondentů tvrdí, že se věnují aktivitám, které nevyžadují přípravu, nebo to vždy nějak vyjde. 46 (45%) respondentů odpovědělo *Ano* z důvodu, že by cíl (výsledek) jejich snažení nestál za nic. (obr. 15)

Obrázek 15

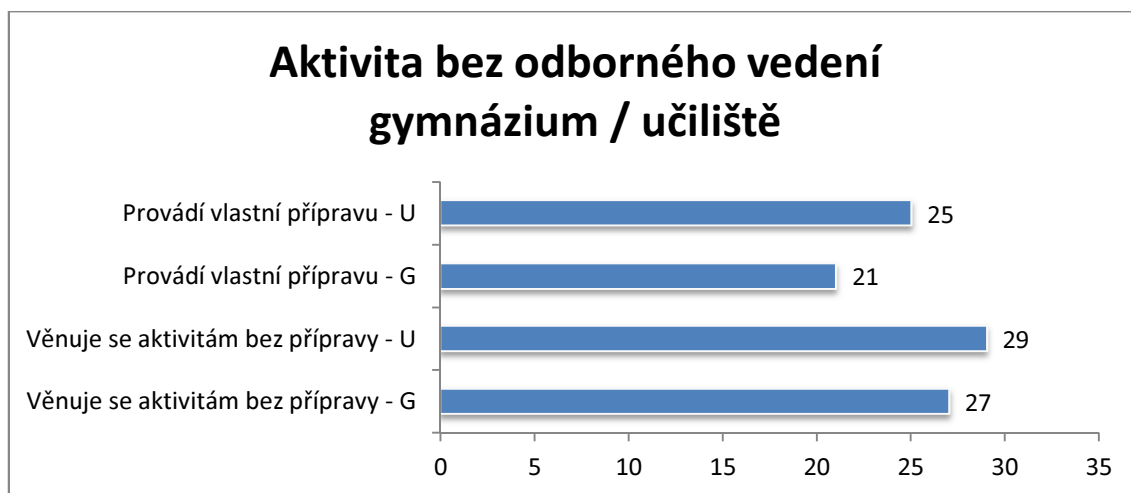
Na následujících dvou grafech je znázorněno porovnání gymnazistů a studentů učiliště. Je patrné, že studenti gymnázia přistupují ke svým aktivitám se snahou mít odborný dohled na rozdíl od studentů učiliště, jež preferují aktivity, které vedení nevyžadují. (obr. 16)

Obrázek 16

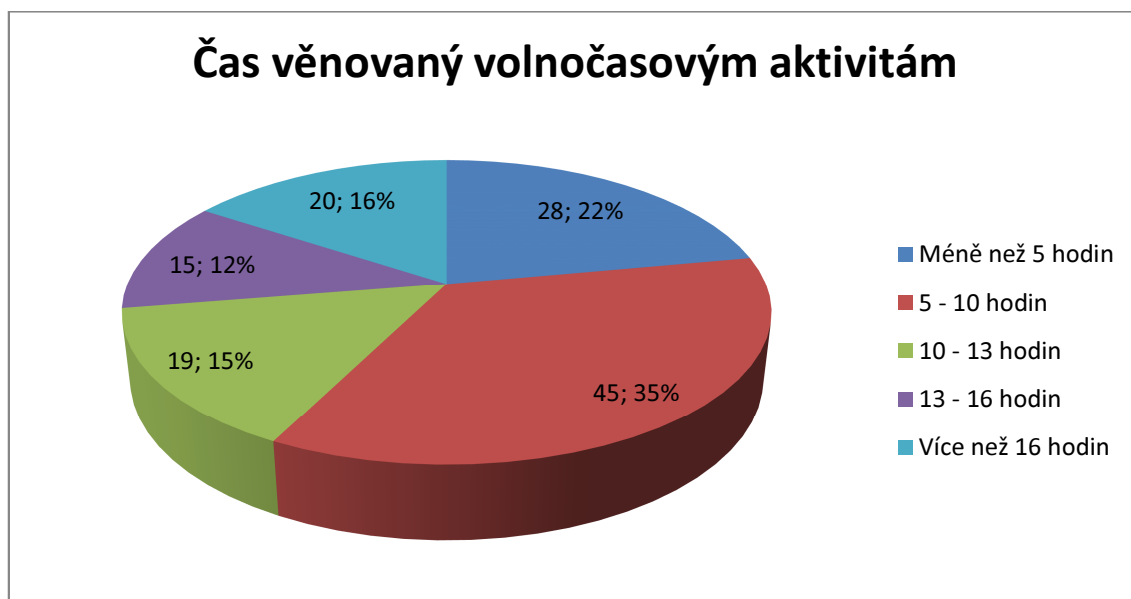
Následuje srovnání aktivit s vlastní přípravou bez odborného vedení. Jak je vidět, vykazuje jen nepatrné rozdíly. (obr. 17)

Obrázek 17

Čas věnovaný volnočasovým aktivitám byla jedna z dalších otázek dotazníku vyplňovaného studenty. Nejpočetnější skupina 45 (35%) respondentů odpověděla, že týdně věnuje svým aktivitám 5 – 10 hodin. 28 (22%) respondentů naopak méně než 5 hodin. Pro své aktivity více než 16 hodin týdně potřebuje 20 (16%) respondentů. Zbývajících 34 (27%) využívá pro svůj volný čas 10 – 16 hodin týdně. (obr. 18)

Obrázek 18

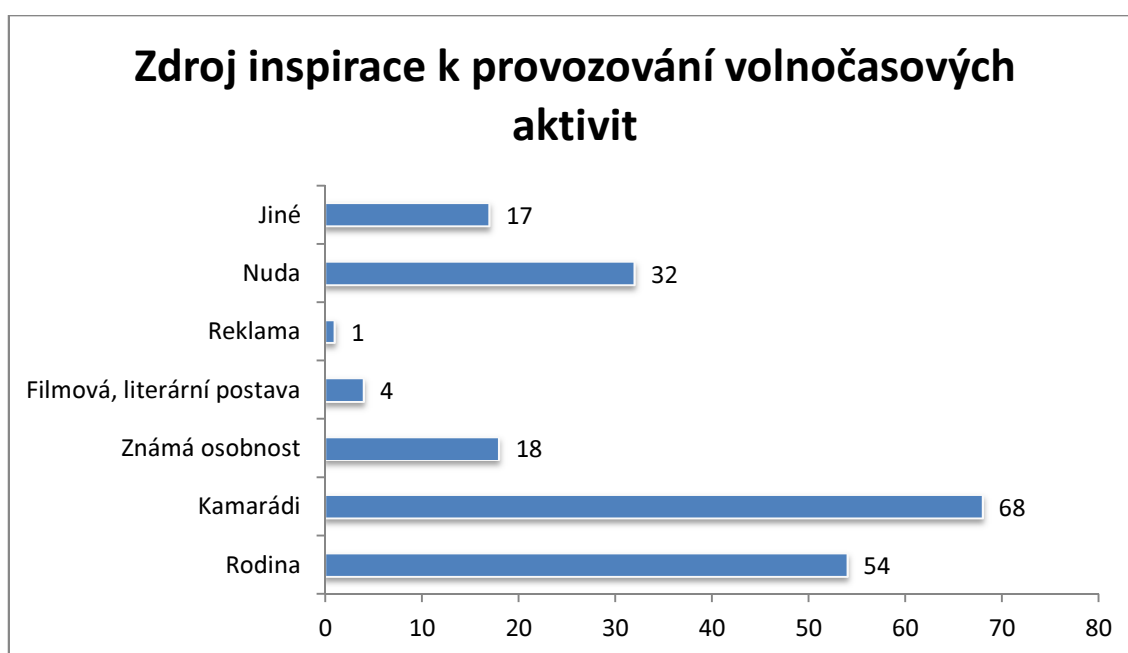

V souvislosti s časem si 55% respondentů stěžovalo hlavně na jeho nedostatek, 38% bylo spokojeno a s realizací svých aktivit nemají problémy. Respondenti, kteří si stěžují na nedostatek času, problémy s jeho realizací zdůvodňují nedostatkem informací, chybějícím odborným vedením, nepochopením okolí, popřípadě nedostatkem financí. Na otázku peněz se dotazuje jedna z dalších otázek.

Následující tři otázky zkoumají volnočasové aktivity z jiného úhlu, bez ohledu na studium. První otázka směřuje na zdroj inspirace (co nebo kdo), který je přivedl k jednotlivým aktivitám. Druhá se věnuje přínosu volnočasových aktivit pro respondenty, poslední se dotazuje, s jakou společností nejraději tráví svůj volný čas.

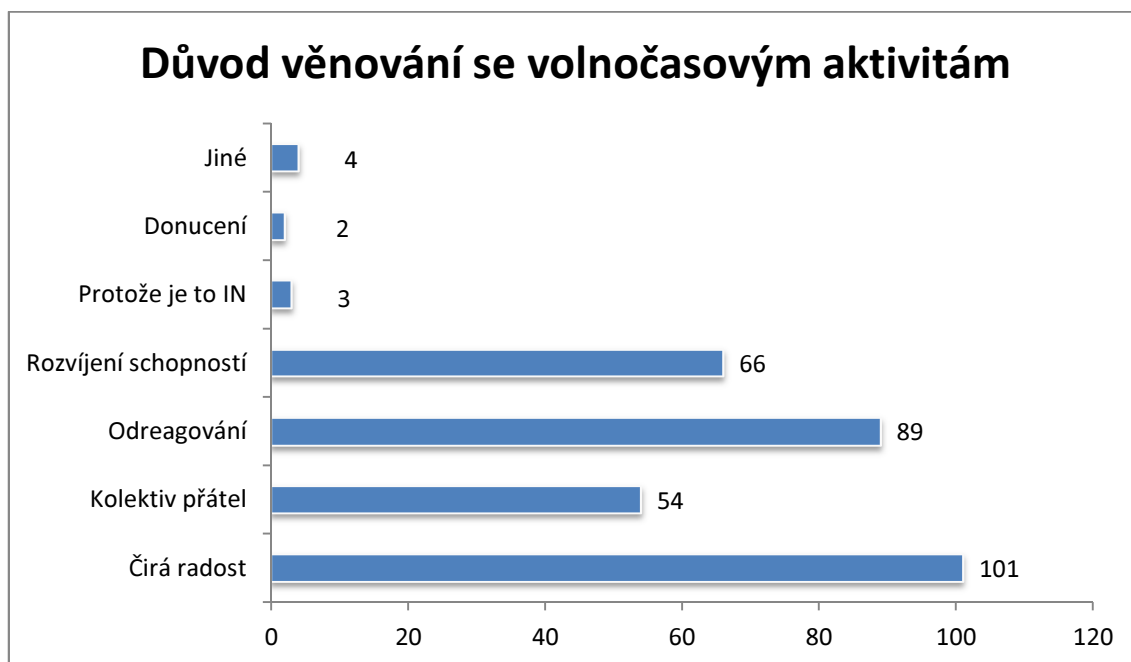
Výsledky odpovědí na otázku 15 jsou znázorněny v grafu (obr. 19). Zjišťoval jsem, kdo nebo co přivedlo respondenty k provozované aktivitě. Bylo možné vybrat více možností, ale nejvíce 68 (54%) hlasů získala položka kamarádi. Jako další zdroj inspirace je považována rodina, 54 (42%) hlasů. Co je zajímavé, na třetím místě je nuda s 32 (25%) hlasy. Známá osobnost (sportovec, herec, hacker, ...) 18 (14%) hlasů a v odpovědi *Jiné* respondenti uvedli: zdravý životní styl, zájem si něco vyzkoušet, sebezdokonalení, zájem o dané téma, počítačové hry, video na youtube.

Obrázek 19

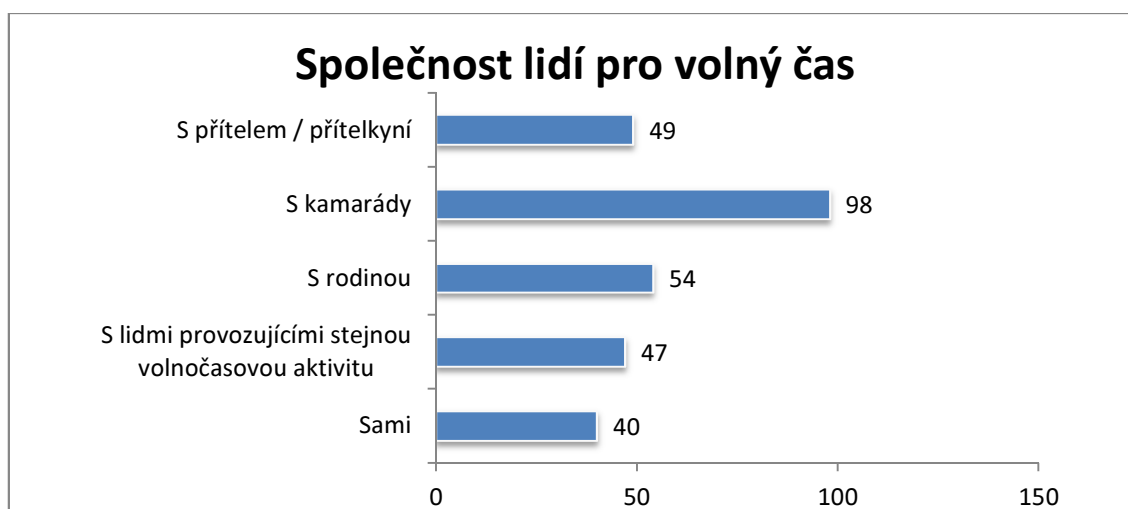
V otázce 16 jsem se dotazoval, proč se volnočasovým aktivitám věnují, co jim přinášejí; odpovědi jsou uvedeny v grafu (obr. 20). Opět existovala možnost více voleb. Nejvyšší počet, 101 (79%) odpovědí, je zaznamenáno u položky čirá radost. 89 (69%) respondentů vidí ve volnočasových aktivitách odreagování, 66 (52%) rozvíjení osobních schopností, 54 (42%) možnost být v kolektivu s přáteli stejného zaměření, v odpovědi *Jiné* respondenti uvedli: potřebuji nějaký pohyb, chci být bouchač.

Obrázek 20

V otázce 17 jsem se respondentů ptal, s kým nejraději tráví svůj volný čas. Odpovědi nejlépe vyplývají z grafu (obr. 21). Velký počet respondentů 98 (76%) uvedlo kamarády, 54 (42%) tráví volný čas ve společnosti rodiny, 49 (38%) respondentů tráví svůj volný čas ve společnosti s přítelem nebo přítelkyní, 47 (37%) s lidmi sdílejícími stejnou volnočasovou aktivitu a 40 (31%) tráví volný čas nejraději sami.

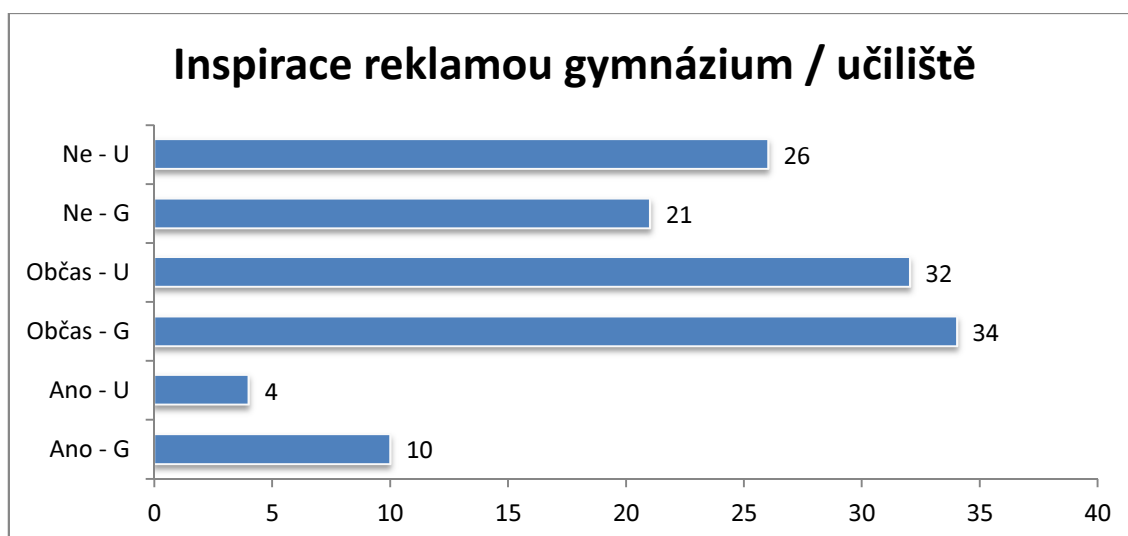
Obrázek 21

Následující skupina otázek se věnuje možnému ovlivňování mládeže všude přítomnou reklamou, zda mají respondenti své vzory, ke kterým určitým způsobem vzhlížejí a také mají-li potřebu používat stejnou značkovou techniku, kosmetiku nebo módní doplňky jako jejich vzor.

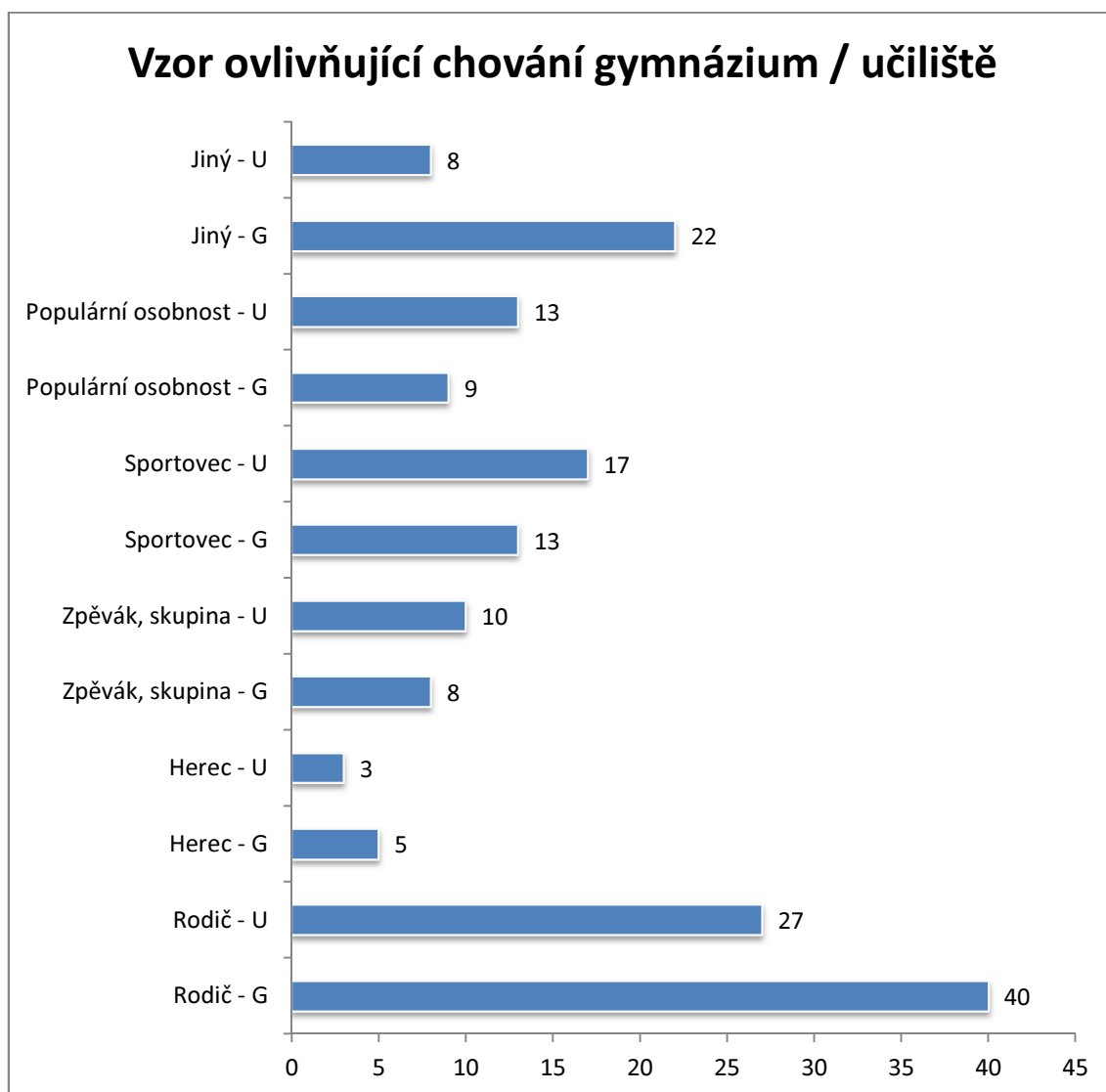
V otázce 18 jsem se dotazoval, zda respondenti nakupují módní oblečení a elektroniku na základě inspirace reklamou, spolužáky, kamarády atd. Odpovědi jsou rozdělené pro gymnázium a učiliště a jsou jasně čitelné z grafu (obr. 22). Odpověď *Ano* zvolilo 10 (15%) respondentů gymnázia a 4 (7%) respondentů učiliště. Druhé dvě možné odpovědi se hodnotami příliš neliší.

Obrázek 22

V otázce číslo 19, kdo je vaším vzorem, který nějakým způsobem ovlivňuje vaše chování, bylo možné vybrat několik odpovědí. Studenti gymnázia vybrali ve 40 (62%) případech odpověď rodič. V protikladu se studenty učiliště, kteří tuto volbu vybrali pouze ve 27 (44%) případech. Další odpovědi lze vyčíst z grafu (obr. 23). Co se týče volby *Jiný*, respondenti gymnázia doplňovali: sourozenec, blízcí, literární postava, kamarádi, žádná konkrétní osoba, profesor, nemají vzor. Respondenti učiliště doplnili vedoucí a nemám vzor.

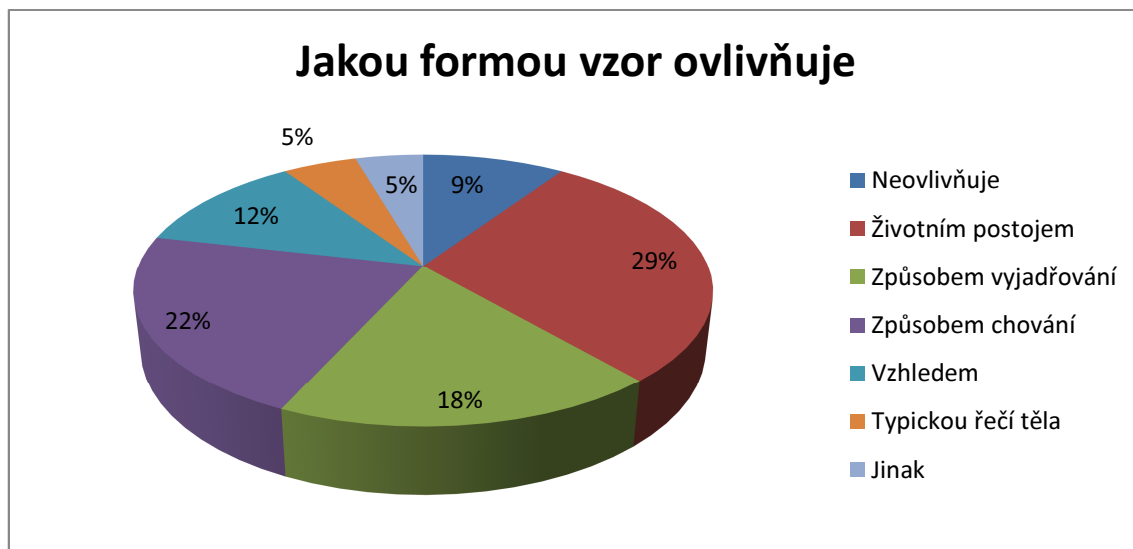
Obrázek 23

Na předchozí otázku navazuje otázka číslo 20, která zjišťuje, jakým způsobem může vzor respondenty ovlivňovat. Výsledky jsou opět dobře čitelné v grafu (obr. 24). Životní postoj vzoru s 29%, je podle respondentů nejdůležitější.

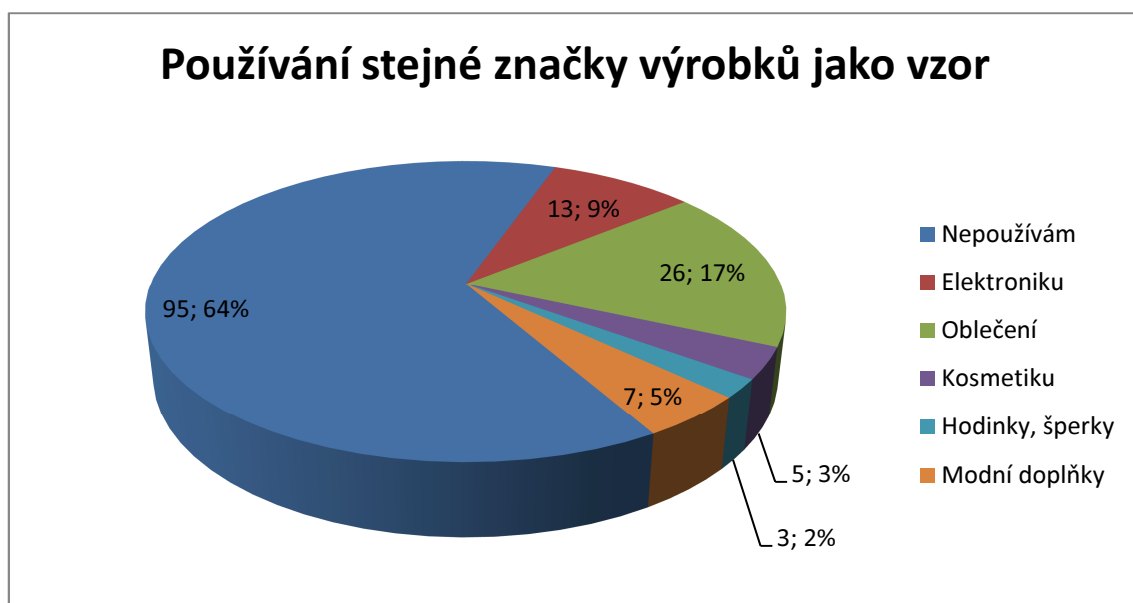
S 22% následuje způsob chování, a dále s 18% způsob vyjadřování. Vzhled ovlivňuje respondenty 12%.

Obrázek 24

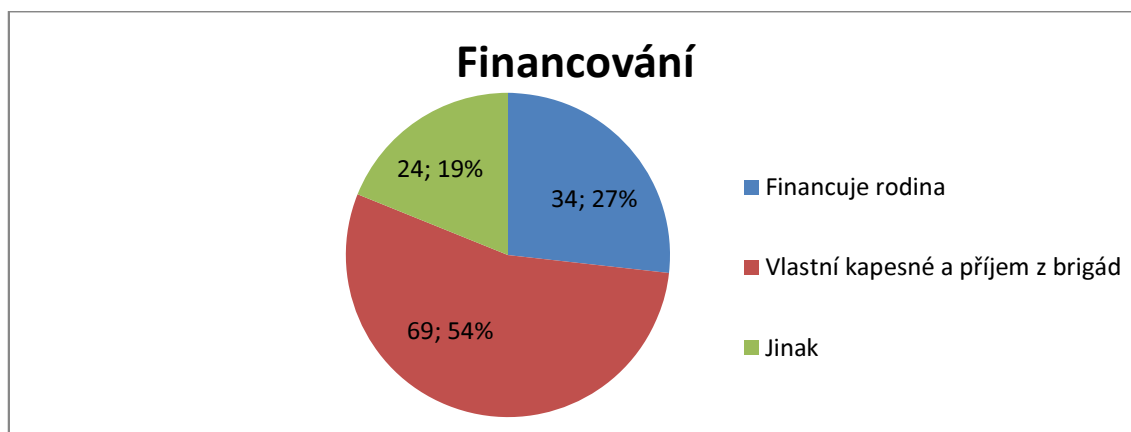
Odpověď na otázku 21, zdali respondenti používají stejné značky výrobků jako jejich vzor, pokud tedy nějaký mají, byla celkem překvapivě jednoznačná. Celkem 95 (64%) respondentů označilo volbu *Nepoužívám*. 26 (17%) respondentů označilo *Oblečení* a 13 (9%) *Elektroniku*. (obr. 25)

Obrázek 25

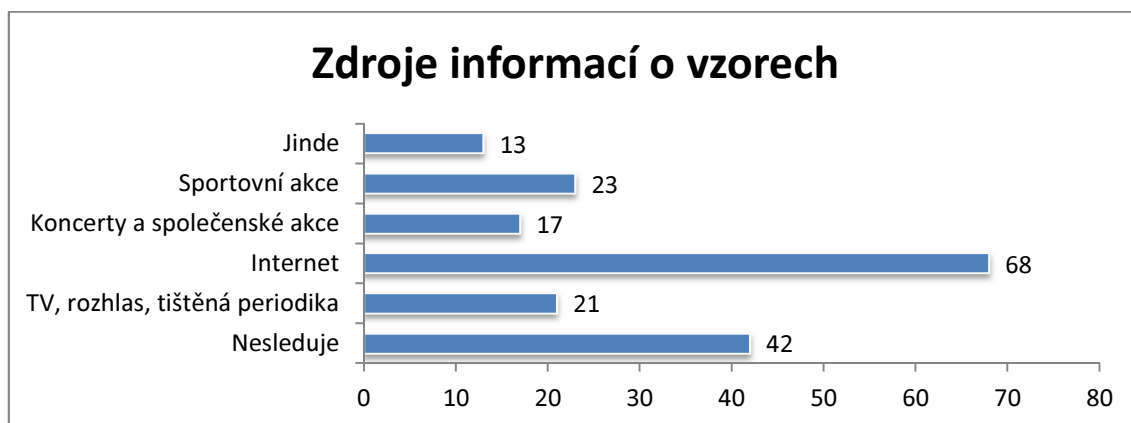
Na financování výše uvedených výrobků a případné financování volnočasových aktivit se dotazovala otázka 22. Odpověď *Vlastní kapesné a příjem z brigád* označilo 69 (54%) respondentů, 34 (27%) označilo, že vše *Financuje rodina*. Poslední skupina 24 (19%) v položce *Jinak* doplnila kombinaci předchozích dvou variant. Jedna odpověď zněla, *když je nepoužívám, moc toho neplatím.* (obr. 26)

Obrázek 26

Další z otázek se ptala, kde a jakými způsoby respondenti získávají informace o svých vzorech. Zde se jasně potvrdila převaha internetu jako hlavního zdroje informací 68 (53%), pokud tedy respondenti své vzory nějakým způsobem sledují. 42 (32%) respondentů uvedlo, že své vzory nesleduje, což souvisí s předchozími otázkami, zda nějaký vzor mají. Přestože zde byla možnost více odpovědí, zbývající volby jsou téměř vyrovnané. V odpovědi *Jinde* bylo doplněno: knihy, v teamu, doma, tréninky, osobní setkání. (obr. 27)

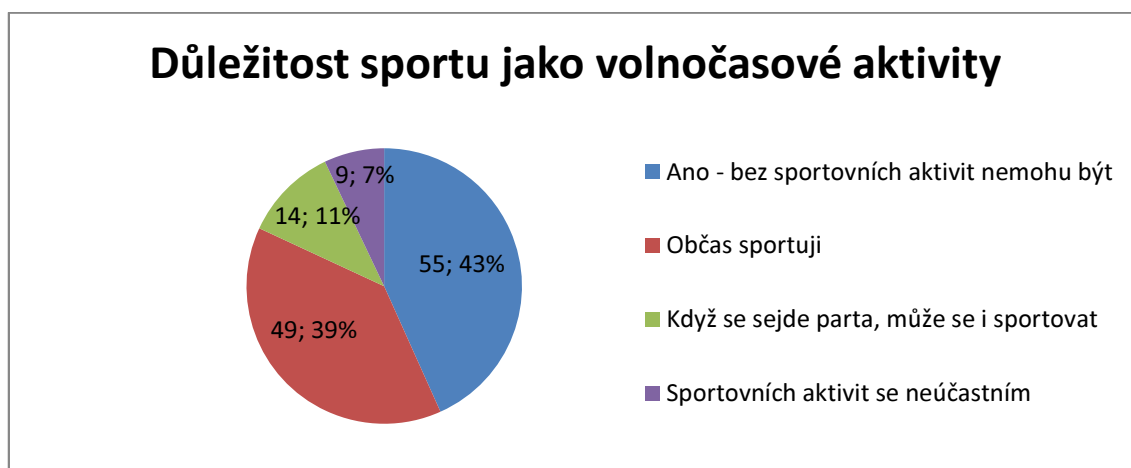
Obrázek 27

Poslední tři otázky se dotazovaly na důležitost mít jako volnočasovou aktivitu sport, uměleckou nebo duševně rozvíjející činnost. A v závěrečné otázce na vztah školy a výběr volnočasových aktivit.

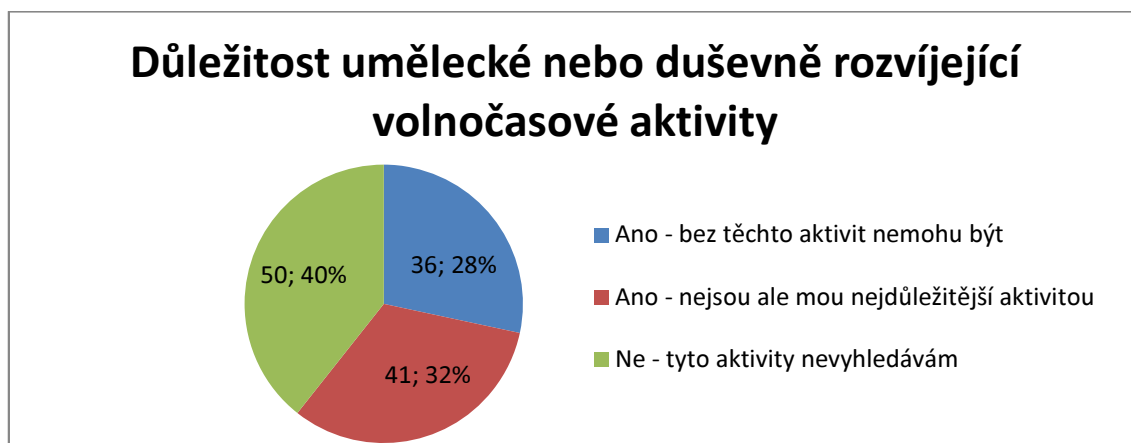
Velkou důležitost sportu ve svém životě v otázce číslo 24 uvedlo 55 (43%) respondentů a dalších 63 (50%) potvrdilo, že v omezeném čase sportují. Pouze 9 (7%) uvedlo, že se sportovních aktivit neúčastní. (obr. 28)

Obrázek 28

Otázkou číslo 25 se tentokrát zjišťovala důležitost umělecké nebo duševně rozvíjející činnosti. Na tuto otázku odpovědělo 50 (40%) respondentů, že tyto aktivity nevyhledávají. Dalších 41 (32%), že jsou pro ně důležité, ale ne hlavní volnočasovou aktivitou. Zbývajících 36 (28%) odpovědělo, že bez těchto aktivit nemohou být. (obr. 29)

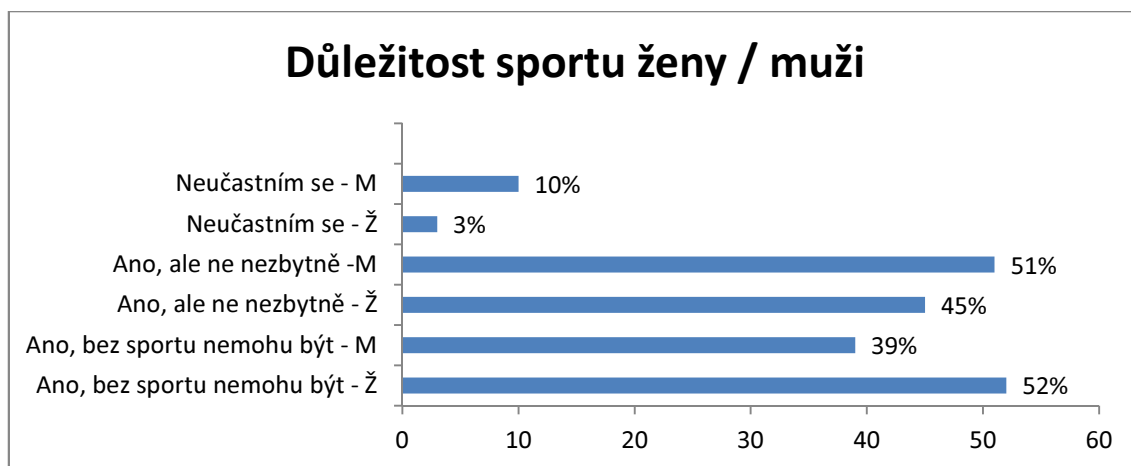
Obrázek 29

V souvislosti s předcházejícími otázkami číslo 24 a 25 o důležitosti sportu a umělecké nebo duševně rozvíjející činnosti, porovnávají následující grafy (obr. 30, 31) rozložení žen a mužů.

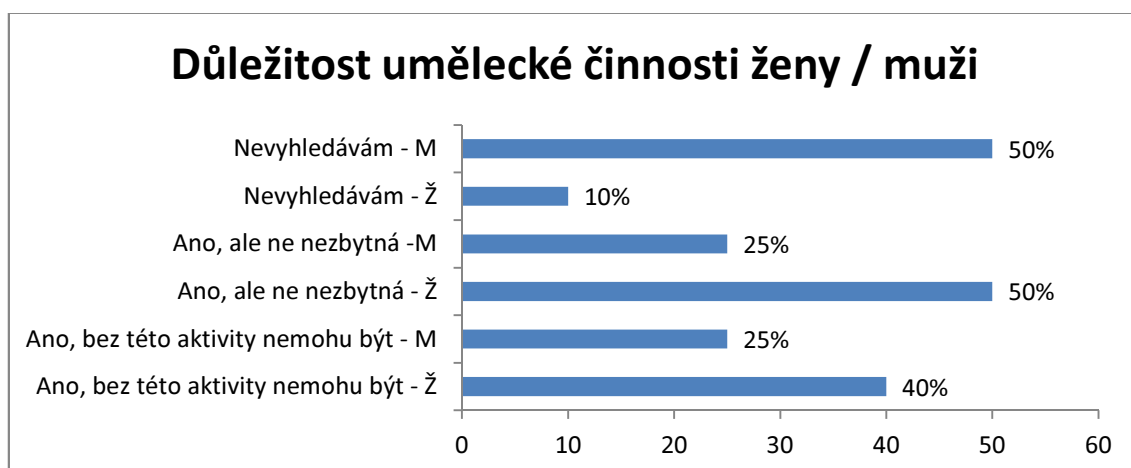
Jak je patrné, 52% žen bez sportu nemůže být a 45% jej nepovažuje za nezbytný. Ale pro muže je překvapivě sport důležitou součástí života jen v 39% a nezbytný pro ně není v 51%. Sportovních aktivit se neúčastní 10% mužů a 3% žen.

Obrázek 30

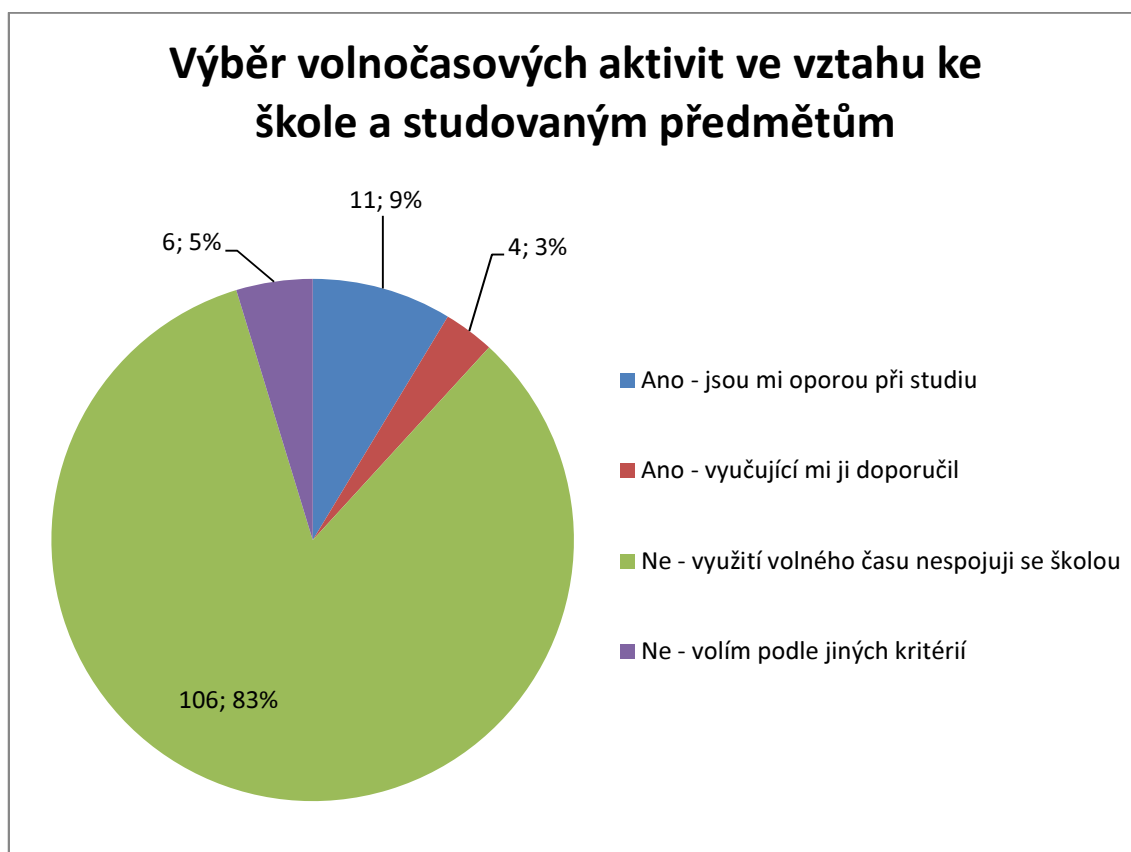
V grafu umělecké a duševně rozvíjející činnosti se jasně prokázala její důležitost pro ženy-respondentky. 90% žen odpovědělo, že bez těchto aktivit nemohou být nebo jsou pro ně důležité, ale ne nezbytné. U mužů je tento součet 50%, ale dalších 50% vůbec uměleckou činnost nevyhledává oproti pouhým 10% žen.

Obrázek 31

V závěrečné otázce jsem se dotazoval na souvislost mezi školou a výběrem volnočasových aktivit. V odpovědi velmi vysoký počet respondentů 106 (83%) vybralo možnost, že volbu volnočasových aktivit nijak nespojují se školou a se studovanými předměty. Naopak 15 (12%) respondentů uvedlo, že volnočasové aktivity jsou jim oporou při studiu nebo jim ji doporučil vyučující. Zbylých 6 (5%) si volí aktivity dle jiných kritérií. (obr. 32)

Obrázek 32

3.8. Interpretace empirického šetření a vyhodnocení hypotéz

1. *Současná šestnáctiletá mládež podléhá vzorům zpěváků populární hudby prezentovaných masmédií. Tato hypotéza nebyla potvrzena.*

Odpověď nejen na tuto hypotézu daly otázky 18 – 21. Výsledky šetření, které jsou dobře čitelné z grafů v kapitole 3.7., nepotvrdily, že by si mládež jako vzor vybírala zpěváky populární hudby. Překvapivě jako vzor byli uvedeni rodiče, a to jak u respondentů gymnázií, tak i učilišť, jen o něco v menší míře. Na druhém místě se umístili sportovci. Zpěváci jako vzor skončili před herci jako předposlední.

V souvislosti s touto hypotézou jsem dostal i odpovědi na možné způsoby ovlivňování respondentů. Životní postoj, způsoby chování a vyjadřování v souvislosti se vzorem, byly nejvíce označovány odpovědi. Ve spojitosti s reklamou měli respondenti také uvést, zda při nákupu módního oblečení a elektroniky dají na doporučení svého vzoru a kamarádů nebo ne. Více než polovina respondentů uvedla, že nepoužívá stejné výrobky jako jejich vzory, pokud tedy nějaký vzor mají. Přesto v odpovědi na otázku inspirace reklamou zhruba 50% všech respondentů označilo volbu, že občas nakupují podle doporučení.

2. *Volnočasové aktivity současné šestnáctileté mládeže jsou sofistikovanější (odborně vedené) u žáků gymnázia v porovnání s žáky odborného učiliště bez maturity. Tato hypotéza byla potvrzena.*

Pro vyhodnocení hypotézy jsem vycházel z otázek 11 – 13. V kapitole 3.7. je znázorněno srovnání gymnazistů a studentů učiliště. Z výsledků je patrné, že studenti gymnázia přistupují ke svým aktivitám se snahou mít dobrý odborný dohled na rozdíl od studentů učiliště, jež preferují aktivity, které vedení nevyžadují. Při variantě volnočasové aktivity bez odborného vedení s vlastní přípravou, není podstatný rozdíl mezi studenty gymnázia a studenty učiliště. V tomto případě 45% respondentů provádí vlastní přípravu, aby výsledná činnost měla určitou úroveň, 55% respondentů se věnuje volnočasovým aktivitám bez přípravy.

3. *Ve volnočasových aktivitách se dívky převážně věnují uměleckému nebo duševnímu rozvoji a chlapci fyzickým aktivitám. Tato hypotéza byla potvrzena.*

Odpověď na tuto hypotézu jsem získal rozbořením otázek 5, 8 – 10, 24 a 25. Na základě podrobného vyhodnocení mohu konstatovat, že se dívky - respondentky opravdu více věnují uměleckému nebo duševnímu rozvoji, ale rozdíl není nijak zásadní. Pro dívky je i velmi důležitou součástí života sport, bez kterého 52% respondentek nemůže být. V dnešní době se dívky plně věnují i bojovým sportům nebo jachtingu. Pokud se na tuto hypotézu podíváme z pohledu chlapců a jejich vztahu ke sportu, je zajímavým faktem, že pro 51% z nich není nezbytný a 10% sportovní aktivity nevyhledává.

V souvislosti se zjišťováním problémů s realizací volnočasových aktivit po přechodu ze základní školy na střední, respondenti zdůrazňovali zejména nedostatek času jako hlavní příčinu ukončení této činnosti nebo jejího omezení. Průměrně věnují respondenti volnočasovým aktivitám 5 – 10 hodin týdně. Spektrum jejich aktivit je opravdu velmi rozmanité. Od oprav PC a motorek, přes kuželky, jachting, parkour a různé bojové sporty k malování, tancování, zpěvu a vaření.

4. *Studenti gymnázia si vybírají své volnočasové aktivity v závislosti na svém zvoleném oboru studia na rozdíl od studentů odborného učiliště, kteří svůj volný čas příliš neřeší. Tato hypotéza nebyla potvrzena.*

Pro vyhodnocení závěrečné hypotézy jsem vycházel z otázek 6 a 26. V obou těchto otázkách respondenti ve velké většině uvedli, že své volnočasové aktivity se studiem nespojují. Pokud tento fakt pominu a podívám se na zbývající menšinu, 12% respondentů zde uvedlo, že volnočasové aktivity jsou jim oporou při studiu nebo jim ji doporučil vyučující. 6% respondentů si volí aktivity dle jiných kritérií.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo s oporou o odbornou literaturu popsat a klasifikovat volnočasové aktivity současné šestnáctileté mládeže ze dvou typů středních škol. Téma jsem zpracoval v první a druhé kapitole teoreticky, ve třetí kapitole jsem uvedl výsledky empirického šetření. V rámci přípravy jsem analyzoval dostupnou odbornou literaturu věnující se charakteristice volnočasových aktivit a volného času obecně. Na vlastní empirické šetření jsem jako hlavní nástroj zvolil dotazníkovou metodu v kombinaci s metodou pozorování. Bezchybně vyplněný dotazník mi elektronicky zaslalo zpět 127 studentů z 220 oslovených, což činí 58% úspěšnost. Celkově výzkum ukázal, že se studenti převážně aktivně věnují volnočasovým aktivitám, ať jsou tyto již sportovní nebo umělecké. Všechny volnočasové aktivity přinášejí studentům očekávaný odpočinek, zážitek, radost, setkávání s přáteli atd. Po zpracování výsledků považuji cíl bakalářské práce za splněný.

Drobným přínosem bakalářské práce k řešení problematiky volnočasových aktivit mládeže je, že se mi podařilo poukázat na rozdíly mezi volnočasovými aktivitami (typem a jejich počtem). Tyto disproporce vznikají odchodem studentů ze základní školy na školu střední a s touto zásadní změnou je spojen i náhlý nedostatek volného času pro zájmové aktivity.

Při vlastním zpracování bakalářské práce jsem nenarazil na žádný větší teoretický problém; v rámci praktické části pouze na neochotu studentů i vyučujících při vlastním dotazníkovém šetření. Dotazník byl odmítán z důvodu možného zdržování ve výuce a také z častého zahlcení škol podobnými dotazníky a anketami. Z pohledu studentů se jednalo zejména o lenost či nechuť se na něčem podílet.

Pokud bych chtěl ve výzkumu pokračovat, zaměřil bych se podobným směrem, a to na přestup mezi střední a vysokou školou, případně zaměstnáním. Zajímalo by mě, jakým směrem by se dále ubíraly zájmy studentů na prahu dospělosti, zejména kolik volnočasových aktivit by si byli schopni ponechat z minulosti nebo k jakým zásadním změnám v trávení volného času by tímto přechodem došlo.

Jako doporučení pro výchovně vzdělávací praxi bych navrhoval, věnovat více pozornosti studentům na středních odborných učilištích z důvodu nedostatečné zájmové vyhraněnosti. Nekoncepčním řešením této problematiky je současný stav, kdy část mládeže jen tak bezcílně a bez jakéhokoli zájmu „proplouvá“ životem, aniž ví, čeho se vlastně chopit a kam směřovat.

Soupis užité literatury

BAŤA, O.: 2010. *Konzumní společnost a negativní důsledky nadspotřeby*.

Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně: 2010. Dostupné online na: <https://portal.utb.cz/wps/portal/prohlizeni>, 11.4. 2015.

BRATEKOVÁ, J.: 2009. *Problematika sociálně patologických jevů*. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Brno: 2009. Dostupné online na: http://is.muni.cz/th/189629/pedf_b/bakalarka.pdf, 11.4. 2015.

ECO, Umberto. *Poznámky na krabičkách od sirek*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2008. 471 s. ISBN 978-80-7203-929-6.

HÁJEK, B.: 2008. *Východiska, souvislosti, perspektivy*. In: HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1.

HÁJEK, B., HARMACH, J., HOFFMANN, O., JÍRA, O. *Děti, vedoucí, volný čas*. 1st ed. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT, 2004. ISBN 80-86784-06-1.

HINES, Gill a BAVERSTOCK, Alison. *Nebojte se vychovávat: každodenní průvodce světem dospívajících*. Vyd. 1. V Praze: Ikar, 2007. 287 s. ISBN 978-80-249-0933-2.

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1st ed. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. 101 s. ISBN 978-80-7315-223-9.

KRATOCHVÍLOVÁ, Emília. *Pedagogika voľného času: výchova v čase mimo vyučovania v pedagogickej teórii a v praxi*. 2., upr. a rozš. vyd. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2010. 356 s. ISBN 978-80-8082-330-6.

KRAUS, Blahoslav a kol. *Jak žije středoškolská mládež na počátku XXI. století: výzkum v Královéhradeckém kraji v letech 2000-2003*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. 171 s. ISBN 80-7041-738-2.

LIESSMANN, Konrad Paul. *Teorie nevzdělanosti: omyly společnosti vědění*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008. 125 s. XXI. století; sv. 4. ISBN 978-80-200-1677-5.

LASSAHN, Rudolf. *Úvod do pedagogiky*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1992, 178 s. ISBN 8008018275.

MACKOVÁ, B.: 2011. *Sociálně patologické jevy současné mládeže*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Brno: 2011. Dostupné na: https://is.muni.cz/th/221757/pdf_m/Diplomova_prace_Mackova_B..pdf, 11.4. 2015.

MAŘÍKOVÁ, H.: 2013. *Zpráva o mládeži 2013. Základní informace o situaci mladých lidí v České republice*. Ministerstvo školství, tělovýchovy a mládeže České republiky.

Mládež České republiky: informační publikace o dětech a mládeži v České republice. Praha: Česká rada dětí a mládeže, 2008. 29 s. ISBN 978-80-254-5793-1.

NEUMAN, J.: 2013. *Koncept „zážitkové pedagogiky“ - přínosy i kritické pohledy*. In: ŠAUEROVÁ, Markéta, ed. *Zážitková pedagogika a možnosti jejího využití při práci s vybranými cílovými skupinami*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola tělesné výchovy a sportu Palestra, 2013. 256 s. ISBN 978-80-87723-07-4. Dostupné online na: www.palestra.cz/zp/sbornik.pdf, 12.4. 2015.

NĚMEC, Jiří et al. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. 119 s. ISBN 80-7315-012-3.

PÁVKOVÁ, J.: 2008. Výchova ve volném čase. In: HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1.

SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Petrklíč, 2000. 291 s. ISBN 80-7229-042-8.

SEMRÁD, Jiří. Hodnoty a výchova. In. *Pedagogica actualis, V/2013*. Trnava : Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2013. ISBN 978-80-8 105-517-1.

SEMRÁD, Jiří a Škrabal, Milan. Pozdní modernita a vysokoškolské vzdělávání. In: *Pedagogica actualis, IV/2014*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2014. ISBN 978-80-8105-552-2.

SEMRÁD, Jiří. Hodnotově orientovaná výchova jako základ prevence sociálně-patologických jevů. In: *Socialia 2014: Aktuálně problémy prevencie sociálnopedagogických javov a jej profesionalizácie*. Banská Bystrica: Bellianum, 2014. ISBN 978-80-557-0808-9.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Pedagogika a výzvy nové doby*. Brno: Paido, 2004. 158 s. ISBN 80-7315-060-3.

SPOUSTA, Vladimír et al. *Metody a formy výchovy ve volném čase: kultura a umění ve výchově*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998 1. dotisk. 82 s. ISBN 80-210-1275-7.

ŠAUEROVÁ, Markéta, ed. *Zážitková pedagogika a možnosti jejího využití při práci s vybranými cílovými skupinami*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola tělesné výchovy a sportu Palestra, 2013. 256 s. ISBN 978-80-87723-07-4.

ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1st ed. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Základy pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství VŠCHT, 2005. 290 s. ISBN 80-7080-573-0.

ŠVESTKA, Vladimír a TEMŇÁK, Štefan. *Aktivity mladých lidí ve volném čase: Výsledky průzkumu*. [Praha]: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1994. 38 s. Aktuality - informace. Řada A; Č. 4/1994. ISBN 80-211-0208-X.

Internetové zdroje:

<http://www.rozvojovka.cz/globalizace>, 11.4. 2015.

http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/12307/ba%C5%A5a_2010_bp.pdf, 11.4. 2015.

<http://www.studijni-svet.cz/socialne-patologicke-jevy/>, 11.4. 2015.

<http://www.skladiste.janpolak.cz/ucitelstvi/pedagogika/pedagogika-19.pdf>, 13.4. 2015.

Přílohy

1. Volnočasové aktivity - dotazník

1. **Pohlaví**

- žena
- muž

2. **Jaký typ střední školy studujete?**

- odborné učiliště bez maturity
- gymnázium
- jiné – uveďte

3. **Jaký obor (zaměření) na škole studujete?**

- všeobecné
- humanitní vědy
- přírodní vědy
- programování
- stavební
- elektrotechnický
- zahradnický
- gastronomický
- jiný – uveďte

4. **Žijete trvale ve městě, ve kterém studujete nebo jste do něj přišel(a) jen studovat?**

- žiji trvale v místě studia
- do školy dojíždím - bydlím ve svém trvalém bydlišti
- do školy dojíždím - bydlím na internátu (jinde)

5. **Jakým volnočasovým aktivitám (zájmům, koníčkům) jste se věnoval(a) před vstupem na střední školu?**

- Uveďte:

6. **Vybíral(a) jste střední školu na základě svých volnočasových aktivit (zájmů, koníčků)?**

- ne
- pouze částečně
- ano - uveďte jaké

7. **Pokračujete nyní v některé volnočasové aktivitě, která ovlivnila vaši volbu střední školy?**

- nebyl(a) jsem při volbě školy ovlivněn volnočasovou aktivitou
- ne - protože už nemám čas nebo jsem ztratil(a) zájem

- ne - protože dělám něco jiného, co mě více baví
- ano - uveďte jaké

8. Věnujete se v současné době některému z kolektivních sportů?

- ne
- ano - uveďte

9. Věnujete se v současné době některému z individuálních sportů?

- ne
- ano - uveďte

10. Jakým dalším volnočasovým aktivitám se věnujete?

turistika a tělovýchova v rámci organizací Sokol, Junák, Sportovní kluby, ...
 ochrana přírody v rámci organizací věnujících se ochraně přírody
 hudba - pouze pasivní poslech
 hudba - aktivní hra na hudební nástroj
 zpěv
 tanec
 výtvarné, literární nebo dramatické umění
 četba (knihy, časopisy, noviny)
 internet (surfování, sociální sítě)
 PC hry, playstation, ...
 sledování televize
 jiné - uveďte

11. Rozhoduje při volbě vaší volnočasové aktivity, zda má nebo nemá odborné vedení (trenér, vedoucí, učitel, ...)?

- ano - je to pro mě důležité. Přináší mi to pocit, že se více dozvím, naučím, lépe vytvořím,...
- ne - raději si své volnočasové aktivity organizuji sám (sama)
- nevěnuji se aktivitě, která vyžaduje odborné vedení
- vůbec ničemu se nevěnuji

12. Pokud vykonáváte své volnočasové aktivity bez odborného vedení, nastudujete a naplánujete si je předem sami?

- ne - mám odborné vedení
- ne - věnuji se pouze aktivitám, které nevyžadují žádnou přípravu
- ne - vždy to nějak vyjde
- ano - protože by výsledek (cíl mého snažení) nestál za nic

13. Máte nebo jste někdy měl(a) problémy s realizací svých volnočasových aktivit?

ne

- ano - nedostatek volného času
- ano - nedostatek informací
- ano - chybějící odborné vedení
- ano - nepochopení okolí
- jiné - uveďte

14. Kolik času týdně přibližně věnujete svým volnočasovým aktivitám?

- žádný
- méně než 5 hodin
- 5 - 10 hodin
- 10 - 13 hodin
- 13 - 16 hodin
- více než 16 hodin

15. Co nebo kdo vás přivedl k provozované volnočasové aktivitě?

- rodina
- kamarádi
- známá osobnost (sportovec, zpěvák, herec, hacker, ...)
- filmová či literární postava
- reklama
- nuda
- jiné - uveďte

16. Proč se volnočasovým aktivitám věnujete?

- čirá radost - uspokojení
- jsem v kolektivu s přáteli stejného zaměření
- odreagování
- rozvíjení osobních schopností
- protože je to IN
- donucení
- jiné - uveďte

17. S kým nejraději trávíte volný čas?

- sami
- s lidmi provozujícími stejnou volnočasovou aktivitu
- s rodinou
- s kamarády
- s přítelem / přítelkyní

18. Nakupujete modní oblečení a elektroniku na základě inspirace reklamou, spolužáky, kamarády, ...?

- ano
- občas

- ne

19. Kdo je vaším vzorem, který nějakým způsobem ovlivňuje vaše chování?

rodič
herec
zpěvák nebo skupina
sportovec
populární osobnost
jiný - uveďte

20. Čím nebo jakou formou vás uvedený vzor ovlivňuje?

vůbec mě neovlivňuje
přístupem k životu, životním postojem
způsobem vyjadřování (styl řeči, používaná slova,...)
způsobem chování (čestnost, slušnost, agresivita,...)
svým vzhledem, účesem, oblékáním
typickou řečí těla (gesta, chůze,...)
jinak - uveďte

21. Používáte stejné výrobky (stejnou značku) jako váš vzor?

nepoužívám
elektroniku (mobilní telefon, tablet,...)
oblečení, obuv
kosmetiku
hodinky, šperky
módní doplňky

22. Jakým způsobem získáváte finance na uvedené výrobky?

- vše financuje rodina
- platím sám z vlastních peněz (kapesné, brigády,...)
- jinak - uveďte

23. Kde sledujete své vzory a získáváte o nich informace?

nesleduji
televize, rozhlas, noviny, časopisy
internet (sociální sítě, webové stránky)
koncerty a společenské akce
sportovní akce
jinde - uveďte

24. Je pro vás důležité mít jako volnočasovou aktivitu nějaký sport?

- ano - bez sportovních aktivit nemohu být

- občas si rád(a) zasportuji
- když se sejde dobrá parta, mohu i sportovat
- ze zdravotních důvodů jsem nucen(a) alespoň trochu sportovat
- sportovních aktivit se neúčastním

25. Je pro vás důležité mít jako volnočasovou aktivitu nějakou uměleckou nebo duševně rozvíjející činnost?

- ano - bez těchto aktivit nemohu být
- ano - ale nejsou mou nejdůležitější volnočasovou aktivitou
- ne - tyto aktivity nevyhledávám

26. Vybíráte si své volnočasové aktivity ve vztahu ke škole a studovaným předmětům?

- ano - jsou mi následně velkou oporou ve studiu
- ano - protože vyučující ji doporučil
- ne - využití volného času nespojuji se školou
- ne - volím si podle jiných kritérií, uveďte